

2019

Jaarverslag stichting Proefdiervrij

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	1
VOORWOORD	3
BESTUURSVERSLAG	5
1.1 Doelstelling, missie en visie	5
1.1.1 Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm	5
1.1.2 Omschrijving van de doelstelling.....	5
1.1.3 Missie en visie.....	5
1.1.4 Juridische structuur	6
1.1.5 Statutenwijzigingen	6
1.2 Risico's en onzekerheden	7
1.2.1 Financiële risico's	7
1.2.2 Bedrijfsrisico's	9
1.2.3 Reputatierisico's	9
1.2.4 Coronacrisis	10
1.3 Doelrealisatie	12
1.3.1. Groeiplan.....	12
1.3.2 Activiteiten en financiële positie	12
Communicatie	30
Fondsenwerving	31
1.4 Financieel beleid en resultaten	33
1.4.1 Financiële positie.....	33
1.4.2 Resultaat	34
1.4.3 Kengetallen	35
1.4.4 Beleid kosten en methoden van fondsenwerving	35
1.4.5 Beleid met betrekking tot omvang en functie van reserves en fondsen	35
1.4.6 Beleggingsbeleid.....	36
1.4.7 Analyse Baten en Lasten	36
1.5 Governance.....	37
1.5.1 Samenstelling bestuur en toezichhoudend orgaan.....	37
1.5.2 Taak en werkwijze van directie en Raad van Toezicht	38
1.5.3 Bezoldigings- en vergoedingsbeleid	38
1.5.4 Wijze van benoemen en zittingsduur van directie en Raad van Toezicht	38
1.5.5 Verslag toezichhoudend orgaan	38
1.5.6 Gedragscode en richtlijn	39
1.5.7 Databeveiligingsbeleid	39
1.5.8 Integriteitsbeleid	39
1.6 Verwachte gang van zaken.....	41
1.6.1 Wetenschap	41
1.6.2 Gezondheidsfondsen	41
1.6.3 Politiek.....	41
1.6.4 Publiek.....	42
1.6.5 Achterban	42
1.6.6 Rol van Proefdiervrij.....	42
1.6.7 Begroting 2020.....	43
2. JAARREKENING 2019.....	44
2.1 Balans per 31 december 2019	44
2.2 Staat van baten en lasten	45
2.3 Resultaatbestemming	45
2.4 Overzicht lastenverdeling.....	46
2.5 Kasstroomoverzicht.....	47
2.6 Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat	48
2.6.1 Algemene grondslagen	48
2.6.1.2 Vergelijkende cijfers	48
2.6.2 Algemene grondslagen van waardering	48
2.6.3 Fouterstel	48

2.6.3 Materiële vaste activa	48
2.6.4 Effecten	49
2.6.5 Reserves en fondsen	49
2.6.6 Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva	49
2.6.7 Algemene grondslagen van resultaatbepaling	49
2.6.8 Baten	49
2.6.9 Lasten	49
2.6.10 Personeelsbeloning	49
2.6.11 Kostentoerekening	50
2.7 Toelichting op de balans	51
2.7.1 Materiële Vaste activa	51
2.7.2 Effecten	52
2.7.3 Vorderingen en activa	52
2.7.4 Liquide middelen	53
2.7.5 Reserves en fondsen	53
2.7.6 Bestemmingsfondsen	54
2.7.7 Overige schulden en nog te betalen	54
2.7.8 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	55
2.7.9 Gebeurtenissen na balansdatum	55
2.8 Toelichting op de baten	56
2.8.1 Baten van particulieren	56
2.8.2 Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	56
2.8.3 Financiële baten en lasten	56
2.9 Toelichting lasten	57
2.9.1 Verstrekte (project)bijdragen	57
2.9.2 Communicatiekosten	57
2.9.3 Personeelskosten	58
2.9.4 Huisvestingskosten	59
2.9.5 Kantoorkosten	59
2.9.6 Algemene kosten	59
2.9.7 Afschrijvingen	60
2.10 Ondertekening	61
3. OVERIGE GEGEVENS	62
3.1 Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	62

VOORWOORD

Op het moment van schrijven, zit ik thuis te werken. Het dagelijks leven is grotendeels stilgelegd in verband met de coronacrisis. Deze crisis heeft een enorme impact. Helaas ook op proefdiergebruik. We zien dat er vertrouwd wordt op de bekende dierproeven en dat proefdiervrije innovaties nauwelijks worden ingezet. Dit benadrukt nog maar eens de noodzaak van ons werk: wij investeren in de ontwikkeling van proefdiervrije modellen en het vergroten van het vertrouwen in deze modellen, zodat we in de toekomst niet langer afhankelijk zijn van dieren.

Nu is het echter tijd om terug te kijken naar het afgelopen jaar. 2019 was het jaar van nieuwe plannen. Nadat ik eind 2017 directeur van Proefdiervrij werd, was 2018 het jaar van leren en ontdekken. Gedurende 2019 ontstond binnen ons hele team steeds meer behoefte aan nieuwe plannen. Het actuele groeiplan voor de organisatie liep tot 2020 en dat jaar kwam al snel in zicht. Steeds vaker kwam de vraag omhoog: waar willen we heen na 2020? Dat we zo snel mogelijk naar een proefdiervrije wereld willen, is voor iedereen duidelijk - maar welke weg nemen we om daar te komen? De wereld om ons heen is in de afgelopen vijf jaar behoorlijk veranderd en dat heeft natuurlijk impact op onze dagelijkse werkzaamheden.

We zien bijvoorbeeld een veranderde dier-mens relatie in de maatschappij. Jij en ik accepteren steeds minder hoe we als maatschappij met dieren omgaan - en dat geldt voor proefdieren in het kwadraat! Langzaam maar zeker zien we een kanteling ontstaan en ik ben er trots op dat wij als Proefdiervrij bijdragen aan deze omslag in denken. Daartegenover staat een andere ontwikkeling: we zien dat straatwerving steeds verder onder druk staat, terwijl dit voor Proefdiervrij nog steeds een belangrijk kanaal is om nieuwe donateurs aan te trekken. We zullen met innovatieve ideeën moeten komen om hier een oplossing voor te vinden.

In het afgelopen jaar hebben we met het hele team daarom veel aandacht besteed aan de lange termijn plannen van Proefdiervrij. Het resultaat is een ambitieus, concreet en creatief plan voor de periode tot 2025. Maar natuurlijk gingen de dagelijkse werkzaamheden ook gewoon door! Ik wil hierbij het team dan ook een groot compliment geven voor de stappen die in het afgelopen jaar zijn gezet. Dank voor jullie inzet, flexibiliteit en enthousiasme!

2019 was ook een jaar waarin we hard hebben gebouwd aan ons netwerk binnen de wetenschap. Steeds meer wetenschappers weten nu dat wij beschikbaar zijn als co-financier in subsidieaanvragen. Ons netwerk is in het afgelopen jaar verbreed met enthousiastelingen die beter onderzoek willen doen zónder proefdieren. Trots was ik dan ook toen ik een heel groot deel van ons wetenschappelijk netwerk op 24 april (Wereld proefdierendag) samen zag komen in Utrecht tijdens het door ons georganiseerde event.

In 2019 hebben we niet zo veel financieel bijgedragen aan het onderzoek van deze top-wetenschappers als we wel gewild hadden. Voor het programma Meer Kennis met Minder Dieren hebben we een mooie toezegging gedaan, maar het co-financieren blijkt een rol van lange adem doordat subsidieaanvragen zo'n lange omlooptijd kennen. Daar kunnen we helaas niks aan doen, maar we hebben vertrouwen dat we een zeer goede basis hebben gelegd voor 2020.

Ik realiseer mij steeds weer dat wij ons werk niet kunnen doen zonder onze donateurs. Zonder hen geen Proefdiervrij, een dank-je-wel is dan ook op zijn plaats! In 2019 hebben we heel

gericht gecommuniceerd over onze activiteiten en doelen om onze achterban én anderen zo veel mogelijk te betrekken bij ons werk.

Mocht jij, als lezer van dit jaarverslag, vragen of opmerkingen hebben, laat het mij alsjeblieft weten!

Debby Weijers
Directeur Stichting Proefdiervrij

BESTUURSVERSLAG

1.1 Doelstelling, missie en visie

1.1.1 Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

De Stichting is in het handelsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Den Haag ingeschreven onder nummer 27183084. De statutaire naam luidt Stichting AVS Proefdiervrij en zij is statutair gevestigd te Den Haag. De rechtsvorm is de vorm van een stichting.

1.1.2 Omschrijving van de doelstelling

De Stichting stelt zich ten doel: de bevordering van eerbied voor het leven en voor levende individuen in het bijzonder, alsmede de bestrijding en uiteindelijk het geheel afschaffen van proeven op dieren en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de meest ruime zin van het woord. Onder proeven wordt verstaan alle handelingen voor experimentele, medische, wetenschappelijke en commerciële doeleinden, tenzij het geheel van deze handelingen tot doel heeft, dan wel geacht kan worden tot doel te hebben, het belang van de betrokken individuen zelf. De Stichting streeft naar volledige afschaffing van alle proeven op dieren en vervanging van alle dierproeven door proefdiervrije testmethoden.

1.1.3 Missie en visie

Onze visie

Proefdiervrij gelooft dat door de ontwikkeling en toepassing van innovatieve onderzoekstechnieken, proefdieren op een dag niet meer nodig zullen zijn.

Onze missie

Proefdiervrij ziet zich als de motor achter de ontwikkeling van proefdiervrij onderzoek. Om ons doel te bereiken, zien wij samenwerking als de sleutel tot succes. Door middel van het bundelen van krachten met partners uit de wetenschap, politiek, bedrijfswereld en maatschappij, bouwen we samen aan een proefdiervrije toekomst. Wij vinden het belangrijk om gezamenlijk over proefdiervrije oplossingen na te denken en willen wetenschappers, ondernemers en de overheid helpen bij de ontwikkeling van innovatief onderzoek zonder het gebruik van dieren. Ook willen wij een breed maatschappelijk draagvlak creëren om proefdiervrij onderzoek te stimuleren.

Impact

Proefdiervrij streeft naar een maximale impact van haar werk. Impact betekent voor ons dat wij invloed uitoefenen door middel van onze activiteiten. Het betekent dat wetenschappers, studenten, maar ook de alledaagse burger, gaan zien dat er andere en betere mogelijkheden zijn dan dierproeven om onderzoek te doen. Door het gesprek aan te gaan en te communiceren over de mogelijkheden, overtuigen we de wetenschap en het bedrijfsleven om proefdiervrije innovaties te ontwikkelen en toe te passen en inspireren we het algemene publiek. Daarnaast helpen we om veelbelovende proefdiervrije methoden verder te ontwikkelen en op de markt te brengen. Daarbij vinden we het belangrijk om samen te werken met veel verschillende wetenschappers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere instanties. We betrekken onze achterban en het geïnteresseerde publiek. Op deze manier verbreden we de kennis van en het draagvlak voor de mogelijkheden die proefdiervrij onderzoek bieden.

1.1.4 Juridische structuur

Proefdiervrij is een zelfstandig opererende stichting met twee steunstichtingen: de Anti-Vivisectie Stichting (AVS) en de Stichting Schoonheid zonder Wreedheid (SSZW). De AVS is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Den Haag onder nummer 41150190 en is statutair ingeschreven te Den Haag. De SSZW is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Den Haag en onder nummer 41149773 en is statutair gevestigd te Den Haag.

1.1.5 Statutenwijzigingen

Gedurende het verslagjaar 2019 zijn er geen statuten gewijzigd.

1.2 Risico's en onzekerheden

Tot de voornaamste risico's die Proefdiervrij loopt, behoren financiële risico's, bedrijfsrisico's en reputatierisico's.

1.2.1 Financiële risico's

De *inkomsten van Proefdiervrij* bestaan voornamelijk uit donaties en nalatenschappen. Economische ontwikkelingen en ontwikkelingen in de “geefmarkt” bepalen daarom in hoge mate de hoogte van de inkomsten. De geefmarkt is de laatste jaren niet in positieve zin veranderd, vooral wat betreft structurele giften. Om te voorkomen dat Proefdiervrij haar doelstellingen niet haalt omdat inkomsten tegenvallen, houden wij een continuïteitsreserve aan. Deze bedroeg eind 2019 € 1.000.000. Hiermee is zeker gesteld dat tegenvallende inkomsten niet onmiddellijk invloed hebben op de uitvoering van het Groeiplan 2015-2020. In dit groeiplan wordt de strategie uiteengezet om te komen tot ons doel dat in 2020 onderzoek zonder proefdieren de norm is. Hierbij wordt aandacht besteed aan beleid, communicatie en fondsenwerving.

De financiële positie van Proefdiervrij is zeer gezond. Dat betekent dat de impact van eventuele tegenvallende inkomsten beperkt zal zijn. Deze kunnen immers goed worden opgevangen door de continuïteitsreserve.

Voor een *goede besteding van de projectgelden* is Proefdiervrij in 2013 een overeenkomst met ZonMw aangegaan. ZonMw heeft een volledig pakket procedures voor toekenning en voortgangscntrole van projecten waar Proefdiervrij gebruik van maakt (Zie ook hoofdstuk 1.3 Doelrealisatie). De projectgelden worden verspreid over een reeks van projecten die in dat jaar gehonoreerd zijn. Mocht een project uiteindelijk toch niet doorgaan, dan zal hierdoor de impact op de resultaten van Proefdiervrij gering zijn. Daarnaast geeft de samenwerking met ZonMw de mogelijkheid om uit meerdere projecten te kunnen kiezen (die zij honoreren), doordat we niet het gehele project alleen hoeven te financieren, maar een kleiner gedeelte kunnen meefinancieren.

Eind 2017 was het programma Meer Kennis met Minder Dieren (MKMD) 2015-2017 afgerond. Het opstellen van een nieuw programma heeft erg lang geduurd, waardoor er in 2018 slechts één project werd toegekend. In 2019 heeft het nieuwe programma MKMD 2018-2020 vorm gekregen en hebben wij met ZonMw afgesproken dat wij in de module ‘Create2Solve’ 200.000 euro financieren voor de pilot fase (2019) en 400.000 euro voor de volledige projecten (2020 van start).

In 2018 is Proefdiervrij hard aan de slag gegaan om op een andere, zelfstandige manier proefdiervrij onderzoek te financieren. Wij hebben ervoor gekozen om aan te haken bij bestaande trajecten en wetenschappelijke commissies die de kwaliteit en relevantie van projectaanvragen beoordelen. Op die manier is het wetenschappelijke aspect afgedicht, waaraan wij zelf nog maatschappelijke voorwaarden toevoegen. Goede samenwerkingen neerzetten, vertrouwen wekken en dan vervolgens samen het aanvraagproces ingaan, vergt veel tijd. De tijd van het schrijven van een aanvraag tot honorering van een project kan zo ruim een jaar duren. Deze nieuwe manier van financieren moest dus echt op gang komen. In 2018 hebben we daardoor nauwelijks uitgaven gedaan, en ook in 2019 is dit bedrag nog niet zo hoog als we wel gewild hadden. Er zit veel in de pijpleiding, maar trajecten duren veelal langer dan vooraf gedacht, waardoor besluiten en toekenningen veelal nog zijn uitgebleven.

Dit is geen ideale situatie, omdat wij donateursgeld zoveel mogelijk willen besteden aan ons doel; het overbodig maken van dierproeven. Dit is tevens een vereiste voor het behouden van de ANBI-status. Wij hebben echter doorlopend en uitgebreid overleg gevoerd met de Raad van Toezicht en geconcludeerd dat wij onze projectgelden ten allen tijden goed willen besteden: alleen aan zeer relevante, excellente onderzoeken die impact hebben op het overbodig maken van proefdieren. Als die mogelijkheden er door omstandigheden even niet zijn, dan is dat zo. Wij gaan het geld niet uitgeven om het uitgeven. We steken veel tijd en energie in het opzetten van samenwerkingen en motiveren van onderzoekers, om zo tot een project te komen dat wij met overtuiging financieren.

In 2019 hebben wij gemerkt dat steeds meer onderzoekers ons weten te vinden, waardoor we in meer projecten als co-financier hebben kunnen optreden. In veel gevallen wordt het besluit echter pas in 2020 genomen (zoals NWA-call en oproep Humane Meettechnieken), waardoor we nog niet in de cijfers van 2019 terugzien dat wij hard hebben gewerkt aan onze nieuwe vorm van financieren. Wij verwachten dit in 2020 dubbel en dwars goed te maken. Een niet-uitputtende opsomming van zaken die in de pijpleiding zitten: we zijn betrokken bij 5 aanvragen binnen de oproep van de NWA (totaalbedrag 350.000 euro), bij 16 aanvragen van de oproep Humane Meettechnieken (maximaal bedrag van 525.000 euro) en bij de tweede ronde humane meettechnieken (toezegging van maximaal 300.000 euro).

In 2016 is een *functiescheiding* doorgevoerd in de financiële procedures. Dit hebben wij in 2019 wederom gecontinueerd. In 2018 hebben wij ons beleid omtrent de organisatie administratie aangescherpt. Hierin is bijvoorbeeld het “vier-ogen-principe” (ten allen tijden) van groot belang. Dit houdt in dat een medewerker betalingen en/of incasso’s online klaarzet en dat de directie vervolgens de daadwerkelijke betaling en/of incasso autoriseert. Daarnaast is ruim aandacht besteed aan de verantwoordelijkheid die budgethouders hebben in het controleren van facturen, om risico’s te beperken.

Proefdiervrij is in de omstandigheid dat er geen specifieke financiële risico’s zijn ontstaan in 2019, noch dat latente specifieke financiële risico’s uit voorgaande jaren zich in 2019 hebben voor gedaan.

1.2.2 Bedrijfsrisico's

De omvang van het personeelsbestand van Proefdiervrij is niet groot. Om te voorkomen dat in geval van ziekte of vertrek van personeel problemen ontstaan met de uitvoering van het Groeiplan, heeft Proefdiervrij een netwerk van externe deskundigen opgebouwd. Deze kunnen waar nodig ingezet worden. In 2018 is een van de vaste medewerkers uitgevallen. Met behulp van het grote netwerk externe deskundigen hebben we dit weten op te vangen. De inzet van deze externe deskundige heeft in 2019 geleid tot een grotere uitgave op 'tijdelijke' krachten, maar heeft er tevens voor gezorgd dat de uitvoering van het groeiplan geen gevaar liep. Desbetreffende medewerker is verantwoordelijk voor de fondsenwerving, dus uitval betekende ook een risico op minder inkomsten. Door inzet van externen en opvang binnen het eigen team hebben we dit weten te beperken.

In 2017 zijn we gestart met het opstellen van praktische werkinstructies en beschrijvingen voor functies die zich daarvoor lenen, om overdracht van taken bij uitval te vergemakkelijken. Dit hebben we in 2019 voortgezet en is een terugkerend punt tijdens overleggen. Bovendien zijn alle contactpersonen per medewerker centraal opgeslagen, zodat ook anderen toegang hebben tot deze netwerken.

In 2019 hebben we het risicomanagement aangescherpt. Tijdens persoonlijke gesprekken zijn taken en functies doorgenomen en eventueel gewijzigd/toegevoegd om ervoor te zorgen dat iedere medewerker een collega heeft die van zijn of haar hoofdtaken op de hoogte is, en zijn of/haar belangrijkste werkzaamheden kan overnemen. Dit om te voorkomen dat essentiële zaken stil komen te liggen als een medewerker afwezig is.

Daarnaast zijn de leden en adviseurs van de Raad van Toezicht bereid om gevraagd en ongevraagd advies te geven en incidenteel mee te werken aan de uitvoering van de activiteiten.

1.2.3 Reputatierisico's

Het issue *proefdieren* is maatschappelijk een zeer gevoelig thema, waarover de emoties hoog kunnen oplopen. Dit vergt van Proefdiervrij een voortdurend balanceren tussen de emotie dat je dieren niet voor proeven mag gebruiken en onze strategie om de ontwikkeling naar een proefdiervrije wetenschap centraal te stellen. Dit reputatierisico kan een grote impact hebben op de positie van Proefdiervrij. Binnen het risicomanagement staat de open communicatie met onze achterban dan ook centraal.

Daarnaast liggen goede doelen nog wel eens onder vuur in de publieke opinie. Terugkerende onderwerpen daarbij zijn bijvoorbeeld het directeurssalaris of manieren van werven. Eerst genoemde kunnen wij goed verantwoorden door te verwijzen naar ons jaarverslag waarin het salaris vermeld wordt en het feit dat dit ruim binnen de gestelde wenselijke kaders ligt. Het grootste risico voor ons is misschien wel straatwerving: we werken al een aantal jaren samen met een werfbureau. Daar zijn we tevreden over, maar toch brengt het risico's met zich mee dat medewerkers van dit bureau, namens Proefdiervrij ons verhaal vertellen en daarmee donateurs werven. We beperken dit risico zo ver mogelijk door presentaties te verzorgen voor de werfteams en het bureau up-to-date te houden door onze acties en uitingen met ze te delen. Op deze manier zijn de medewerkers goed op de hoogte van de missie, visie en werkwijze van onze organisatie en kunnen ze het verhaal helder en compleet overbrengen.

Wanneer ‘goede doelen in het algemeen’ onderwerp zijn in de media, acteren we (soms) gezamenlijk met andere goede doelen dan wel de koepelorganisatie. We houden elkaar op de hoogte en bereiden waar nodig FAQ’s voor.

Social media kunnen een enorme positieve impact hebben voor Proefdiervrij, maar zij maken organisaties als Proefdiervrij ook kwetsbaar voor reputatieschade. Om dit te voorkomen is er altijd een medewerker die alle reacties op social media in de gaten houdt en daarop reageert waar nodig. Alle uitingen worden intern afgestemd, waarbij doel en doelgroep besproken worden. Ons uitgangspunt is onze transparantie en openheid; ook bij Proefdiervrij werken mensen; die kunnen fouten maken, maar we doen er alles aan om dat te voorkomen. In 2019 heeft Proefdiervrij trots bericht over een samenwerking met kennisinstituut TNO en farmaceutisch bedrijf Galapagos. ‘Met trots’ omdat de deur van bedrijven nu op een kier staat: om ons doel te bereiken, hebben we immers ook de bedrijven nodig die volop gaan inzetten op proefdiervrije innovatie. Galapagos heeft die deur open gezet en daar zijn we heel blij mee. Het blijft echter wel een feit dat dit bedrijf ook dierproeven uitvoert in projecten waar wij niet bij betrokken zijn. Deze samenwerking kan dan ook reputatieschade voor ons opleveren. Dit hebben we ondervangen door de positieve kant te belichten en te benadrukken waarom de samenwerking zo belangrijk is voor het behalen van ons doel. Er is een mediaplan opgesteld inclusief FAQ’s dat gedeeld is met het hele team. Het nieuws trok postieve aandacht van de media!

1.2.4 Coronacrisis

Op het moment van schrijven, ondervinden wij allemaal de gevolgen van de coronacrisis. De impact op onze organisatie bevindt zich op een aantal verschillende punten.

Het meest directe gevolg is dat wij zijn gestopt met straat- en door2door werving. Aangezien deze kanalen voor ons de belangrijkste zijn om nieuwe donateurs binnen te halen, heeft dit direct gevolgen op het aantal actieve donateurs. In samenwerking met onze database analist hebben we een voorspelmodel gemaakt om de gevolgen hiervan goed in de gaten te houden. Vooralsnog lijkt het erop dat het stoppen van de straatwerving voor een negatief effect zal zorgen. In 2020 verwachten we minimaal 80.000 euro tot maximaal 200.000 euro minder binnen te krijgen via de incasso. Dit is afhankelijk van wanneer wij de straatwerving weer kunnen oppakken. We moeten er rekening mee houden dat het effect op lange termijn nog groter zal zijn, omdat het aantal actieve donateurs door opzegging steeds minder wordt en er geen of nauwelijks nieuwe instroom is.

Wij proberen via andere kanalen zoveel mogelijk op te vangen, maar we weten ook dat ons dat niet zomaar 1-2-3 gaat lukken. Daarnaast is het in deze situatie erg belangrijk om het imago van Stichting Proefdiervrij sterk te houden. Dat is ook de belangrijkste reden om als een van de eerste goede doelen de straatwerving te stoppen. In het voorspelmodel is geen rekening gehouden met een waarschijnlijke recessie. Het model houdt alleen rekening met vermindering van inkomsten door het stopzetten van de straatwerving. Het is op dit moment niet in te schatten wat het effect van bijvoorbeeld een recessie zal zijn. Er gaan ook geluiden op dat in naam van saamhorigheid, de geefbereidheid van mensen juist omhoog zal gaan. Met het voorspelmodel en de dagelijkse ervaringen van ons team, houden we de veranderingen scherp in de gaten. Eventueel kunnen wij onze reserves aanspreken om de continuïteit van onze plannen te waarborgen.

Een andere impact van de crisis ondervinden wij betreffende de doelbesteding. Evenementen kunnen niet doorgaan, onderzoek ligt stil en subsidieoproepen worden bevroren. Wij weten

van twee subsidie programma's, waarvoor wij in totaal 650.000 euro hadden begroot, dat de toezegging van gehonoreerde projecten niet meer in 2020 zal plaatsvinden. Dit bedrag schuift dus door naar 2021. We zijn met ZonMw in overleg over de mogelijkheden om een subsidieoproep open te stellen voor proefdiervrij COVID-19 onderzoek. Wij hebben hier 500.000 euro voor toegezegd. Op wereld proefdierendag zouden wij een evenement organiseren voor inhoudelijk betrokken mensen, waar we ook de Hugo van Poelgeest zouden uitreiken. Dit evenement wordt verplaatst naar het najaar van 2020.

De twee hierboven genoemde punten geven de grootste impact op onze organisatie weer. Daarnaast heeft de crisis gevolgen voor onze jaarplannen. Op het moment dat de crisis uitbrak, zaten wij midden in een sollicitatieprocedure. Wij hebben er uiteindelijk voor gekozen niemand aan te nemen, gezien de situatie. Dit heeft invloed op de uitvoering van de plannen van 2020; hier en daar zullen wij doelen moeten bijstellen. Dit doen wij in overleg met het team. Uitbreiding van het team hebben we dus stopgezet, maar op dit moment worden directe gevolgen voor het huidige personeel niet verwacht. Grotendeels kunnen onze werkzaamheden doorgaan; vanuit huis, online.

De directie heeft begin april uitgebreid overleg gevoerd met de Raad van Toezicht over de impact van de crisis, de reeds genomen stappen en maatregelen en het bijstellen van de plannen. De leden adviseren alles goed in de gaten te houden en zien voor nu nog geen reden om plannen drastisch aan te passen, maar we weten ook dat de wereld snel kan veranderen, dus daar zijn we continue op bedacht.

1.3 Doelrealisatie

1.3.1. Groeiplan

Het lange termijn doel van Proefdiervrij is: het vervangen van alle proeven op dieren. Ons doel voor 2020 is dat wetenschap zonder proefdieren de norm is geworden. Deze norm draagt bij aan een transitie richting proefdiervrij onderzoek, waarbij dierproeven vervangen worden door proefdiervrije methoden. Proefdiervrij ziet samenwerking als de sleutel tot succes. Door middel van het bundelen van krachten met partners uit wetenschap, politiek, en maatschappij, bouwen we samen aan een proefdiervrije toekomst. Proefdiervrij faciliteert oplossingen zonder dieren en zet haar netwerk in om impact te creëren. Dit kan niet zonder de financiële steun van de achterban; die relatie is van levensbelang.

Proefdiervrij onderhoudt nauwe contacten in de wetenschappelijke wereld. Dit netwerk wordt steeds verder uitgebreid en het contact met bestaande partners wordt verdiept. Op deze manier wordt de impact van proefdiervrije wetenschap steeds groter. Door regelmatig overleg en door aanvragen van nog niet bij ons bekende onderzoekers vergroten wij het wetenschappelijke netwerk.

Elk half jaar voert Proefdiervrij een interne evaluatie uit om de aansluiting met het groeiplan te behouden en om het lange termijn doel voor ogen te houden in de dagelijkse werkzaamheden.

1.3.2 Activiteiten en financiële positie

A. Proefdiervrij en de proefdieren

Proefdiervrije wetenschap zit in een stroomversnelling. Er komen steeds meer mogelijkheden om goed en diepgravend proefdiervrij onderzoek te doen naar ziekten, medicijnen en de effecten van bepaalde stoffen op de mens. Proefdiervrij werkte er ook in 2019 hard aan om deze vernieuwende onderzoeksmethoden te stimuleren en breed te verspreiden. Daarbij houden we steeds ons doel voor ogen: een proefdiervrije toekomst.

Debby Weijers, directeur Proefdiervrij:

“Wij geloven in de mogelijkheden van proefdiervrije innovatie. Door de ontwikkeling daarvan te stimuleren en de mindset van wetenschappers te veranderen, maken we proefdieren overbodig en kunnen we een blijvende verandering teweeg brengen.”

Aantal proefdieren

Het is onze missie dat er in de wetenschap en elders uiteindelijk geen proefdieren meer gebruikt worden. Elk jaar kijken we met grote belangstelling uit naar het jaaroverzicht van dierproeven en proefdieren. Dit overzicht, de Zo Doende, wordt door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) gepubliceerd; dit jaar gebeurde dat begin april. Vanwege de tijd die nodig is om de cijfers te verwerken, had het overzicht betrekking op 2017. In dat jaar zijn er 530.568 dierproeven uitgevoerd, 80.694 meer dan in 2016. Dit is een stijging van bijna 18%.

Proefdiervrij is hier uiteraard teleurgesteld over, vooral omdat deze stijging komt na eerdere jaren met dalingen. Deze daling werd in 2017 niet voortgezet, wat voor ons een duidelijk teken is dat ons werk harder nodig is dan ooit. Wij moeten ons blijven inzetten voor de ontwikkeling van nieuwe proefdiervrije onderzoeksmethoden, zodat er een blijvende verandering komt.

Er is wel een kanttekening te plaatsen bij de stijging: in 2014 is de registratie van dierproeven veranderd, door gewijzigde Europese wetgeving. Sinds dat jaar zien we flinke schommelingen in de aantallen dierproeven. De NVWA verklaart de schommelingen, en dus ook de stijging in 2017, door deze Europese wetswijziging.

Hoopvolle ontwikkelingen

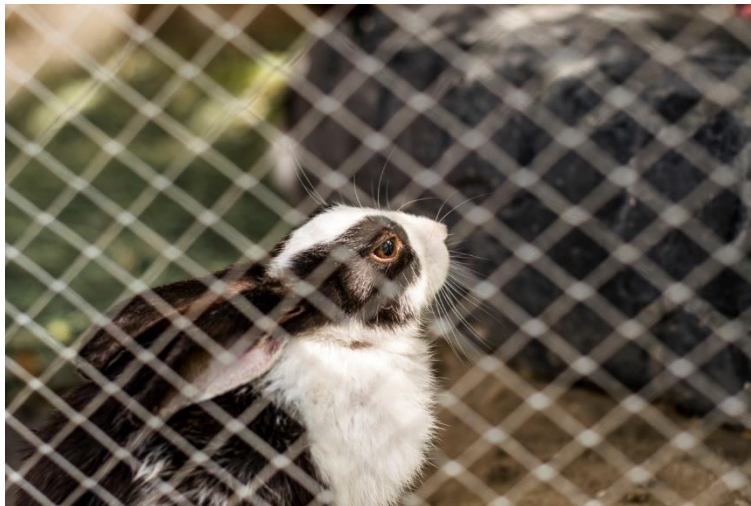
Als we naar de totale maatschappelijke context kijken, zijn er tegelijk met de hogere aantallen dierproeven ook hoopvolle ontwikkelingen. Zo meldt de Centrale Commissie Dierproeven, de commissie die vergunningen verleent voor dierproeven, dat in 2018 voor minder dieren een vergunning voor dierproeven (over een looptijd van vijf jaar) is afgegeven dan in 2017. Maar wellicht nog belangrijker zijn de vele mooie proefdiervrije innovaties die steeds meer wetenschappers in gang zetten. Dit zal in de (nabije) toekomst heel veel betekenen voor de proefdieren, en wij zijn trots dat wij als Proefdiervrij financieel en in kennis en contacten bijdragen of hebben bijgedragen aan veel van deze innovaties.

Impact

Bij Proefdiervrij gaan we voor impact: we willen dat er dankzij ons werk daadwerkelijk stappen worden gezet op weg naar een proefdiervrije samenleving. En die impact is er: zo werd in 2019 een belangrijke nieuwe richtlijn ingevoerd voor het testen van stoffen. Als Proefdiervrij hebben we ons hier jarenlang hard voor gemaakt. Deze nieuwe richtlijn, waarbij het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG) de drijvende kracht was, zal wereldwijd zo'n driehonderd- tot vierhonderdduizend proefdieren per jaar besparen.

Het gaat om de internationale richtlijn voor het testen van de schadelijkheid van medicijnen tijdens de zwangerschap. Waar er nu nog twee diersoorten nodig zijn om te bewijzen dat medicijnen niet schadelijk zijn voor een ongeboren baby, is er straks nog maar één diersoort nodig. De tweede test mag vervangen worden door een in vitro test. Dit zorgt in Europa, Amerika en Japan voor een flinke afname van het aantal proefdieren.

*Professor Aldert Piersma over de nieuwe internationale richtlijn:
“Dit is een mijlpaal; het is de eerste grote stap in het uitfaseren van proefdieren voor medicijntesten.”*

Door de nieuwe richtlijn zullen honderdduizenden ratten en konijnen proefdierleed bespaard blijven.

Omslag in denken

Ook zien we, mede dankzij onze inspanningen, een omslag in het denken over dierproeven in Nederland. De ethiek van deze vorm van onderzoek krijgt steeds meer aandacht. Zo vroeg de Centrale Commissie Dierproeven vorig jaar bij verschillende adviesgroepen en het ministerie van LNV een breed advies aan over hoe om te gaan met welvaartsziekten. De commissie vraagt zich af onder welke voorwaarden zij vergunningen moet verlenen aan dierproeven voor de behandeling van leefstijlziekten. Medicijnen zijn bij zulke ziekten namelijk niet de enige behandelwijze. Zijn dierproeven dan gerechtvaardigd?

Een groeiend aantal grote partijen kiest bovendien voor proefdiervrij onderzoek. In 2019 liet het commerciële laboratorium Triskelion weten dat zij de dierproef volledig afschaffen. Het laboratorium concentreert zich voortaan volledig op proefdiervrije innovatie. Bloedbank Sanquin, waarmee Proefdiervrij al langer samenwerkt, introduceerde vorig jaar een test waarmee duizenden proefkonijnen vervangen worden door menselijk bloed dat wordt verkregen uit bloeddonaties.

B. Proefdiervrij en de wetenschap

Het overgrote deel van alle proefdieren wordt gebruikt in de wetenschap: zij worden onderworpen aan tests voor nieuwe medicijnen, onderzoek naar menselijke ziekten en onderzoek naar de mogelijk schadelijke bijwerking van chemische stoffen. Het is duidelijk: de wetenschap heeft een scharnierfunctie in de omslag van onderzoek mét proefdieren naar onderzoek zónder proefdieren. Daarom zet Proefdiervrij vol in op het stimuleren van ontwikkelingen die leiden naar een wetenschap waar geen enkel dier meer nodig is.

Fonds Proefdiervrij Onderzoek

De ontwikkeling van innovatief proefdiervrij onderzoek gebeurt niet gratis. De wetenschappers die hier mee bezig zijn, hebben fondsen nodig om hun ideeën uit te kunnen voeren. Daarom heeft Proefdiervrij in 2009 het Fonds Proefdiervrij Onderzoek opgezet. Wetenschappers die werken aan excellente proefdiervrije projecten kunnen een beroep doen op dit fonds, dat wordt gevuld met bijdragen van onze donateurs. Alleen de meest veelbelovende en vernieuwende projecten komen in aanmerking; de beoordeling van deze aanvragen doen wij in samenwerking met een vaste groep van experts.

Daarnaast zijn we betrokken bij een aantal brede financieringsvormen voor proefdiervrije ontwikkelingen, die allen ook onderdeel zijn van de Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) (zie ook hoofdstuk 4). TPI is een langlopend traject van het ministerie van LNV met partners uit de overheid, wetenschap, gezondheidszorg en het bedrijfsleven. Het gaat hierbij om het Fund Humane4Animals, een subsidieoproep op basis van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en een nieuwe subsidieronde binnen MKMD, het gezamenlijke programma van ZonMw en Proefdiervrij. Hieronder meer informatie over deze initiatieven.

Fund Humane4Animals

Als een wetenschapper of onderzoeksgroep eenmaal een proefdiervrije onderzoeksmethode heeft ontwikkeld, blijkt het vaak moeilijk om deze methode breed toegankelijk te maken. Daarvoor zijn investeerders nodig; de onderzoeksmethode moet immers op de markt gebracht worden. Dat is echter een hobbel die moeilijk te nemen is. Daarom richtte Proefdiervrij in 2017 binnen TPI, samen met de Triodos Bank, het Fund Humane4Animals op voor de financiering van projecten in zo'n vervolgfase.

Het bleek echter lastiger dan verwacht om een dergelijk fonds op te zetten. Er kwamen steeds meer vragen waar we eerst een antwoord op moesten vinden. In maart 2019 hebben we een voorstel geschreven voor een doorstart van het Fund Humane4Animals. Hierbij gaan we uit van een positie voor het fonds als 'makelaar' tussen onderzoekers, ondernemers en particuliere financiers. We concentreren ons nu op drie vragen: Wat hebben startende ondernemers nodig?; Wat hebben financiers nodig?; Hoe breiden we een relevant netwerk uit?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, hielden we in 2019 verschillende gesprekken met ondernemers, onderzoekers en investeerders, die ook in 2020 nog doorgaan. In 2020 leveren we een eindrapportage op, die de basis zal vormen van het Fonds.

Nationale Wetenschapsagenda

In het kader van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) heeft onderzoeksorganisatie NWO in 2019 een subsidie-oproep opengesteld. Veel wetenschappers uit het netwerk van Proefdiervrij hebben hier een proefdiervrij projectvoorstel ingediend. Proefdiervrij zelf is co-financier van een aantal proefdiervrij projectaanvragen binnen deze subsidieronde en is

daarnaast inhoudelijk bij een aantal projecten betrokken. We zijn er trots op dat vijf van de door ons medegefinancierde projecten zijn geselecteerd voor de volgende ronde. Die volgende ronde vindt plaats in 2020; dan bepaalt NWO welke projecten uiteindelijk in aanmerking komen voor de subsidies.

MKMD: samenwerking met ZonMw

Een belangrijke partner is ZonMw (Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie), waarmee we langdurig samenwerken. Eén van de gezamenlijke activiteiten is het programma Meer Kennis met Minder Dieren (MKMD), waar Proefdiervrij met zowel fondsen als expertise aan bijdraagt. In 2019 ging er in het kader van TPI een nieuwe subsidieronde van start onder de naam Create2Solve. Proefdiervrij is mede-financier voor een totaalbedrag van 600.000 euro (200.000 euro voor de pilot fase, 400.000 euro voor de uitwerking).

Er zijn inmiddels drie voorstellen geselecteerd om proefdiervrije innovaties te ontwikkelen voor industrie en onderzoek. De onderzoeksgroepen gaan ‘proof-of-concept’-projecten ontwikkelen voor twee Challenges. Deze Challenges zijn een weerspiegeling van concrete vragen van de chemische, farmaceutische en voedingsindustrie. Daarom verwachten wij dat hier concrete, goed toepasbare oplossingen uitkomen, die veel proefdierenleed kunnen voorkomen. De eerste fase van de projecten moet in het najaar van 2020 gereed zijn. Dan beslist een commissie van experts welke hiervan verder uitgewerkt mogen worden in fase 2 van Create2Solve.

Proefdiervrij Venture Challenge

Het is duidelijk: veel draait om financiering. Zonder geld is het moeilijk om zelfs de meest baanbrekende proefdiervrije innovaties breed inzetbaar te krijgen. Daarom zijn we in 2019 begonnen met de voorbereiding voor de Proefdiervrij Venture Challenge. We organiseren deze Venture Challenge in samenwerking met de GameChanger Challenge, die al meer dan twintig edities van de reguliere Venture Challenge op zijn naam heeft staan. De Venture Challenge is een tien tot twaalf weken durend programma waarbij een wetenschappelijke doorbraak wordt omgezet in een solide business case. Deelnemers leren verschillende vaardigheden die nodig zijn om een onderneming op te zetten of verder uit te bouwen. De Proefdiervrij Venture Challenge zal begin 2021 van start gaan.

Samenwerking met gezondheidsfondsen

In 2018 startte Proefdiervrij een samenwerking met de Nederlandse Brandwonden Stichting. Dit gezondheidsfonds maakte in dat jaar bekend alleen nog proefdiervrij brandwondenonderzoek te financieren. In 2018 steunden Proefdiervrij en de Nederlandse Brandwonden Stichting gezamenlijk een onderzoeksproject waar geen dieren aan te pas komen.

Deze samenwerking is een voorbeeld van de impact die wij met ons werk nastreven: samen bereik je meer! Daarom gingen we in 2019 in gesprek met een aantal andere gezondheidsfondsen om te verkennen welke kansen er liggen om samen op te trekken. De gesprekken verliepen goed en vormen een goede basis voor toekomstige samenwerkingen. Vorig jaar werkten we al wel samen met de SGF, de Vereniging Samenwerkende Gezondheidsfondsen. In de SGF bundelen twintig fondsen, zoals de Nierstichting, Alzheimer Nederland en het Longfonds, hun krachten. Zij hebben een grote achterban én een groot netwerk in het maatschappelijke en wetenschappelijke veld. Daarom was het goed nieuws dat de SGF een subsidiefonds openstelde voor proefdiervrije onderzoeksprojecten.

De SGF: “Wereldwijd werken onderzoekers, naar onze mening, te veel met dierproeven. Zolang dierproeven als (gouden) standaard en soms zelfs als voorwaardelijk worden gezien, houden we een praktijk met dierproeven in stand. Daar willen wij verandering in brengen. Met deze subsidieronde hopen we daarom zowel bedrijven als overheid te stimuleren tot het (door)ontwikkelen van meer humane meetmodellen, zodat in de toekomst geen proefdieronderzoek meer nodig is.”

Proefdiervrij heeft eenzelfde doelstelling om proefdiervrij onderzoek te stimuleren, dus wij hebben besloten financieel bij te dragen aan deze subsidies. De aanvragen voor onderzoeksondersteuning kwamen in 2019 binnen, in 2020 maakt SGF bekend welke aanvragen worden gehonoreerd.

Nieuwe partnerschappen

Samenwerking is de sleutel tot een groot draagvlak voor proefdier vrije innovaties met zo veel mogelijk impact. Daarom werkt Proefdiervrij niet alleen samen met gezondheidsfondsen en wetenschappers, maar ook met bedrijven.

In 2019 breidden we ons netwerk uit met een aantal wetenschappelijke partners: individuele onderzoekers en onderzoeksgroepen van o.a. Universiteit Utrecht, Radboud Universiteit, TNO, VUmc, Erasmus MC, LUMC.

Daarnaast gingen we een samenwerking aan met onderzoeksorganisatie TNO en biofarmaceutisch bedrijf Galapagos. Doel is om te onderzoeken of bestaande proefdier vrije methoden breder kunnen worden ingezet als het gaat om het bepalen van de effectiviteit van medicijnen. In het nieuwe samenwerkingsverband gaan de drie partners investeren in onderzoek naar een slimme integratie van patiëntgerichte modellen en technieken die al ontwikkeld zijn. Gezamenlijk kunnen deze modellen waardevolle informatie geven over de werkzaamheid van kandidaat-medicijnen, voordat deze in de mens worden getest.

Debby Weijers, directeur Proefdiervrij over de samenwerking met TNO en Galapagos:

“We zijn erg blij met de opgezette samenwerking. We zetten hiermee stappen voor een betere toekomst voor mens en dier. Het is van groot belang om een biomedisch bedrijf aan boord te hebben. Zij beschikken niet alleen over heel veel kennis en expertise, zij zijn ook degene die de nieuwe patiëntgerichte toepassingen ook daadwerkelijk gebruiken. Het is dus van belang om hun wensen, eisen en kennis te betrekken bij dit project.”

Campagnes voor onderzoeksprojecten

Elk jaar voeren wij vier grote fondsenwervende campagnes voor proefdier vrije onderzoeksprojecten. Daarnaast is er één campagne die van start gaat in december van het voorgaande jaar en die doorloopt in de eerste maanden van het volgende jaar. In 2019 waren dit:

- “Haal honden uit hartonderzoek” (gestart in december 2018)
- “Vital Tissue”,
- “Haal benauwde dieren uit longonderzoek” ,
- “Maak dieren niet ‘lijdend’ in kankeronderzoek”

- “Red een muis, stop Alzheimer”.

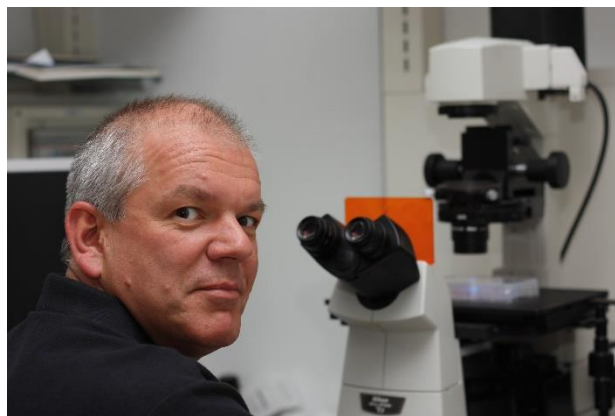
Naast het fondsenwervende aspect komt ook het communicatieve aspect uitgebreid aan bod bij elke campagne. Wij communiceren in onze eigen middelen en zo mogelijk ook op andere media, over de inhoud en de noodzaak van deze innovatieve projecten.

Hieronder kort een overzicht van de vier campagne-projecten:

Haal honden uit hartonderzoek

Bij verschillende typen hartonderzoek worden nu vaak honden gebruikt. Onze campagne “Haal honden uit hartonderzoek” richtte zich op drie baanbrekende hartonderzoeksmoedellen waar geen honden en ook geen andere dieren voor nodig zijn. Het gaat om onderzoek van drie topwetenschappers van het LUMC die wij al langer ondersteunen.

Professor Christine Mummery kweekt mini-hartjes waarmee ze kan voorspellen wat de bijwerkingen zijn van bepaalde nieuwe medicijnen. In het project dat wij gefinancierd hebben, heeft zij deze techniek verder geperfectioneerd. Dr. Twan de Vries doet onderzoek naar het vermeerderen van menselijke hartspiercellen, om daarmee hartritmestoornissen in een petrischaal te kunnen onderzoeken. Dr. Robert Passier perfectioneerde zijn hart-op-een-chip-model. Hij is nu in staat om de bloedstroom in dit model na te bootsten. De onderzoeken zijn alle drie succesvol en hebben innovaties opgeleverd die het proefdiervrije hartonderzoek echt dichterbij brengen.

Dr. Robert Passier, LUMC en UTwente

VitalTissue

VitalTissue is een samenwerking van verschillende organisaties die een logistiek netwerk van ziekenhuizen en onderzoekers willen vormen om onderzoek op menselijk restweefsel mogelijk te maken. Zo'n netwerk zou zeker 10.000 proefdieren per jaar kunnen schelen.

Bij VitalTissue gaat het om vitaal weefsel. Dit betekent dat in dit weefsel, nadat het is verwijderd uit de patiënt, nog steeds lichaamsprocessen plaatsvinden. In ingevroren of chemisch geconserveerd weefsel is dat niet het geval. Hierdoor is dit weefsel ongeschikt voor veel medicijnonderzoek, want bij medicijnontwikkeling is het bestuderen van deze lichaamsprocessen juist essentieel. Hiervoor hebben onderzoekers vitaal weefsel nodig. Om dit via het VitalTissue-netwerk beter beschikbaar te maken, hebben 18 partners een consortium gevormd. Hierbij zijn academisch ziekenhuizen, onderzoeksinstituten en organisatorisch specialisten aangesloten. Naar verwachting kan in 2020 VitalTissue

daadwerkelijk zorgen voor de eerste overdracht van weefsel uit de operatiekamer aan het laboratorium.

Haal benauwde dieren uit longonderzoek

Minder dan 10 procent van alle longmedicijnen die op muizen worden getest, wordt uiteindelijk op de markt gebracht. Dit laat zien dat de proeven op muizen geen betrouwbare resultaten geven, een muis is immers geen mens. Voor de campagne 'Haal benauwde dieren uit longonderzoek' steunt Proefdiervrij twee proefdiervrije onderzoeksmethoden die zich specifiek op longonderzoek richten.

Prof. dr. Pieter Hiemstra van het LUMC ontwikkelde in 2015 met onze steun een 3D-longmodel dat proefdieren kan vervangen. Hiemstra ontwikkelt nu in een vervolgproject een kweekmethode om het model op een efficiënte wijze van menselijke cellen te kunnen voorzien. Hij gebruikt hiervoor de organoidtechniek. Organoids zijn complexe celstructuren die beschikken over dezelfde eigenschappen als een menselijk orgaan.

Dr. Anne van der Does van het LUMC onderzoekt in een long-op-een-chip-model het microbioom, ofwel de goede bacteriën in de longen. Het begrijpen van het bioom kan een sleutel zijn in het begrijpen van de ziekte en in de ontwikkeling van een medicijn of therapie. In haar onderzoek maakt zij gebruik van de door Pieter Hiemstra gekweekte organoids.

Maak dieren niet "lijdend" in kankeronderzoek

In het onderzoek naar uitzaaiingen van kanker naar de botten worden ieder jaar zo'n 8.000 muizen gebruikt. Van de duizenden muizen die jaarlijks ingespoten worden met agressieve kankercellen, krijgt maar de helft daadwerkelijk te maken met uitzaaiingen naar de botten.

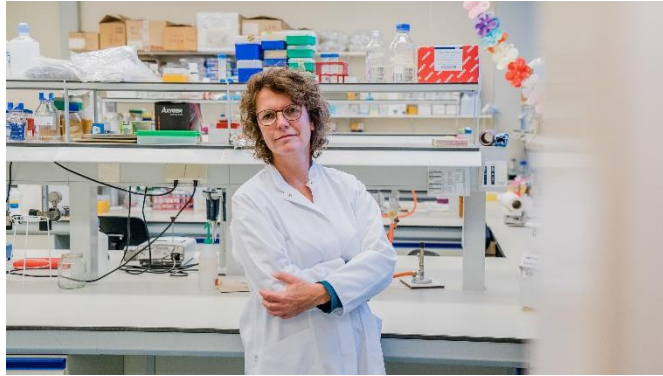
"Muizen reageren op allerlei stoffen anders dan mensen. Je moet je daarom echt afvragen hoe zinvol het is om onderzoek te doen met muizen", aldus onderzoeker dr. Marjolein van Driel van het Erasmus MC.

Marjolein van Driel heeft een proefdiervrij botmodel ontwikkeld waarmee ze honderden verschillende testen tegelijk kan uitvoeren. Met dit proefdiervrije botmodel worden betere resultaten behaald én worden iedere testronde maar liefst 384 proefdieren uit het laboratorium gered. Haar project zit nu in een fase waarin het geschikt gemaakt moet worden om zo veel mogelijk testen tegelijk uit te voeren.

Red een muis, stop Alzheimer

Half december startten we een nieuwe campagne, die begin 2020 zijn beslag moet krijgen: ‘Red een muis, stop Alzheimer’. Hierbij gaat het om proefdiervrij onderzoek van dr. Wiep Scheper van het UMC. Zij gebruikt een 3D-hersenenmodel met menselijke cellen om mogelijke medicijnen tegen Alzheimer op hun werking te testen.

Naast de hierboven genoemde projecten steunt Proefdiervrij nog meer initiatieven om proefdiervrije innovatie te stimuleren.

Dr. Wiep Scheper van het UMC Amsterdam

Willy van Heumenprijs

Proefdiervrij is altijd blij met publieke en wetenschappelijke erkenning van proefdiervrije onderzoeksprojecten waar wij bij betrokken zijn. Elk stukje erkenning betekent immers dat het draagvlak voor proefdiervrije innovaties wordt vergroot.

Vorig jaar nomineerden wij Remco Westerink van de Universiteit Utrecht voor de Willy van Heumenprijs. Sinds 2009 looft het Willy van Heumenfonds elke twee jaar een prijs uit voor de beste proefdiervrije innovatie van de afgelopen tijd. Remco Westerink werkt aan een in vitro methode om de schade van natuurlijke en chemische stoffen aan het menselijk zenuwstelsel te testen zónder proefdieren. Hij is een van de wetenschappers in ons netwerk, vandaar dat we extra trots waren toen hij de prijs ook inderdaad won.

Remco Westerink, winnaar Willy van Heumenprijs 2019

Tesla studenten opdracht

Samen met TNO gaven wij vorig jaar drie master-studenten van de UvA opdracht voor een onderzoek naar de bedrijfsmatige en commerciële toepassing van proefdiervrije innovaties. Er worden steeds meer proefdiervrije technologieën ontwikkeld, zoals organen-op-chips, organoids, 3D-bioprinten en computermodellen. Hoe kunnen bedrijven inspelen op deze ontwikkelingen en hoe kunnen deze innovaties naar de markt gebracht worden? Waar liggen de kansen en de obstakels? Meer inzicht in deze vragen kan proefdiervrije innovatie versnellen.

Studenten Lonneke Schrijver, Lara Janssen en Rebecca Geiselman kwamen in oktober met een rapport met analyses en aanbevelingen. De kern van hun rapport is een beschrijving van de obstakels die zich voordoen wanneer een proefdiervrije innovatie op de markt komt. Deze liggen voornamelijk op het gebied van acceptatie van nieuwe proefdiervrije methoden door de wetenschap, en financiering van verdere ontwikkelingen (het in de markt zetten van dergelijke methoden).

Daarnaast adviseren de drie opstellers van het rapport onder andere om meer in te zetten op het samenbrengen van voor- en tegenstanders en om een geaccepteerd proces te ontwikkelen om proefdiervrije modellen goed te keuren.

C. Proefdiervrij en het onderwijs

Studenten van nu kunnen de wetenschappelijk onderzoekers van morgen zijn. Als zij aan de slag gaan in laboratoria, komen ze misschien voor een belangrijke keuze te staan: wel of geen proefdieren gebruiken? Andere studenten, die niet voor een loopbaan in de wetenschap kiezen, krijgen tijdens hun opleiding toch te maken met proefdieren voor onderwijsdoeleinden. Daarom is het onderwijs een belangrijk aandachtspunt voor Proefdiervrij: ook dáár zetten we stappen op weg naar een proefdiervrije toekomst.

Dierdonorcodicil

Sinds 2010 werkt Proefdiervrij samen met de Universiteit Utrecht om via het Dierdonorcodicil de aantallen proefdieren voor onderwijs te verminderen. Daarbij richten we ons specifiek op de opleiding Diergeneeskunde in Utrecht. Mensen kunnen via het dierdonorcodicil hun overleden huisdier doneren. De docenten kunnen de overleden huisdieren gebruiken voor anatomie-onderwijs en training van chirurgische vaardigheden. Daardoor is het niet meer nodig om voor dit doel speciaal dieren te fokken en te doden. Vooralsnog is de mogelijkheid om te doneren, waarbij het transport kosteloos verzorgd wordt, beperkt tot de regio's rondom Utrecht en regio Oost Nederland. Samen met Stichting DierenLot hebben we in 2019 verkend hoe we mogelijk kunnen maken dat het transport van overleden dieren vanuit heel Nederland kan gebeuren. De uitkomst van deze verkenning gaan we in 2020 analyseren. Jaarlijks worden ca. 250 dieren gedoneerd, vooral honden en katten. Hiermee is het anatomisch en chirurgisch onderwijs in Utrecht volledig proefdiervrij.

Saskia Aan van Proefdiervrij ondertekent de overeenkomst met Stichting DierenLot

Summer School over proefdiervrije innovaties

In juli werkte Proefdiervrij mee aan een bijzondere Summer School op de Universiteit Utrecht. Hier kregen studenten en jonge onderzoekers in een week tijd een goed overzicht over de stand van zaken rond proefdiervrije innovatie. Onze directeur Debby Weijers verzorgde de openingslezing over het belang van proefdiervrije innovatie.

De Summer School was een intensieve universitaire cursus buiten het reguliere opleidingsprogramma om. Tijdens deze week was er zowel aandacht voor de technische mogelijkheden als voor de invoering van proefdiervrije innovaties. De studenten deden veel actuele kennis op en bogen zich over vragen als: Hoe moeten regulerende instanties met de nieuwe ontwikkelingen omgaan? Moeten wetten en voorschriften worden aangepast? En hoe brengen we deze nieuwe technieken naar de markt zodat de innovaties ook buiten de muren van de academische wereld gebruikt worden?

De Summer School werd georganiseerd door U-AIM (Utrecht Advanced in-vitro Models), een samenwerkingsverband van (universitaire) onderzoeksgroepen, bedrijven en maatschappelijke instellingen. Ook Proefdiervrij is aangesloten bij U-AIM.

Proefdiervrij colleges

Proefdiervrij was in 2019 opnieuw actief binnen de cursus Proefdierkunde die op nagenoeg alle universiteiten in Nederland gegeven wordt. We gaven zo'n 30 colleges aan studenten die (misschien) met proefdieren gaan werken. In die colleges spraken we over het belang en de achtergrond van proefdiervrij onderzoek.

Bij zulke colleges zien we dat de studenten kritisch nadenken over het hoe en waarom van proefdieren. We krijgen soms dan ook pittige vragen over ons beleid en onze missie. Zulke discussies zijn waardevol. Voor onszelf, omdat we opnieuw nadenken over de keuzes die we hebben gemaakt, maar ook voor studenten. Hoewel vaak blijkt dat het gebruik van proefdieren bij hen nog 'top of mind' is, merken we ook dat zo'n college bij studenten de kiem legt voor een andere visie: onderzoek zónder proefdieren is op steeds grotere schaal mogelijk. Zo hopen we dat dit soort onderzoek uiteindelijk ook voor deze studenten in hun latere carrière de norm wordt.

Saskia Aan, adviseur wetenschap en innovatie bij Proefdiervrij: 'Tijdens het geven van een college zie je dat studenten kritisch over dierproeven gaan nadenken. Ze leren anders tegen dierproeven aan te kijken: Zij gaan het verschil maken'

Saskia Aan tijdens een college in Utrecht

Digitale les over dierproeven

Daarnaast verleende Debby Weijers haar medewerking aan een digitale les over dierproeven. Deze les, die werd ontwikkeld door het ICLON, het onderwijsinstituut van Universiteit Leiden, is gericht op middelbare scholieren en kan breed ingezet worden. De bedoeling is dat scholieren aan het denken gezet worden over het al dan niet gebruiken van proefdieren. De les belicht het onderwerp vanuit drie verschillende invalshoeken. Bovendien krijgen de scholieren opdrachtgericht op het creëren van bewustzijn over het onderwerp. Debby Weijers richt zich in de les op het belang van proefdiervrije innovatie en de transitie die nodig is om het doel van een proefdiervrije wereld te bereiken.

Recht op proefdiervrij onderwijs

Alle studenten en leerlingen in Nederland hebben recht op proefdiervrij onderwijs. Als een student toch wordt gevraagd om met proefdieren te werken en daar gewetensbezwaren tegen heeft, mag hij of zij weigeren. Onderwijsinstellingen zijn verplicht om een proefdiervrij lesprogramma aan te bieden aan studenten die niet met proefdieren willen werken. Natuurlijk kan het lastig zijn om zoiets ter sprake te brengen bij de school of opleiding. Daarom kunnen studenten in zulke gevallen terecht bij Proefdiervrij voor advies en informatie. In 2019 ontvingen we twee uitgebreide vragen over dit onderwerp. Met de betrokken personen hebben we meerdere keren contact gehad om advies te geven.

D. Proefdiervrij en de politiek

Proefdiervrij wil dat haar werk impact heeft. Daarom koppelen we maatschappij, wetenschap, bedrijfsleven en politiek aan elkaar. Zo raakt onze samenleving op alle fronten bewust van het feit dat dierproeven zowel vanuit ethisch, praktisch als wetenschappelijk oogpunt verleden tijd moeten zijn. De politiek speelt hierbij een belangrijke rol: in Den Haag wordt immers de wet- en regelgeving gemaakt, waarmee proefdiervrije innovaties een extra steuntje in de rug krijgen. Daarom houden wij contact met alle politici die dierproeven in hun portefeuille hebben en delen we onze kennis en inzichten met hen. Ook doen wij mee aan het programma ‘Transitie Proefdiervrije Innovatie’, dat de regering in gang heeft gezet.

De Tweede Kamer over dierproeven

Elk jaar overlegt de Tweede Kamer over het dierproevenbeleid. Dit jaar dienden Kamerleden van verschillende partijen moties in om proefdiervrije innovaties verder te versterken. Eén hiervan was een motie van de PvdA die de regering opriep om een bonus/malus systeem in te voeren bij wetenschappelijk onderzoek. Dit is een systeem van prijsprikkels dat het werken met proefdieren ontmoedigt en proefdiervrij werken juist stimuleert. Deze motie werd aangenomen door de Kamer.

Een andere motie (PVV/PvdD) riep op om het fokoverschot terug te brengen. Het fokoverschot betreft de dieren die wel gefokt zijn voor proeven, maar uiteindelijk niet in laboratoria worden ingezet. De dieren, ongeveer een half miljoen per jaar, worden dan alsnog gedood. Deze motie is met algemene stemmen aangenomen. Dat lijkt goed nieuws, maar een motie met dezelfde strekking werd het voorgaande jaar ook aangenomen. Helaas heeft dat, voor zover wij weten, nog niet tot concrete acties geleid. Proefdiervrij blijft deze ontwikkeling dan ook kritisch volgen.

Transitie Proefdiervrije Innovatie

De regering heeft de ambitie vastgelegd dat Nederland voorloper in de transitie naar proefdiervrije innovatie is. Er gebeurt al veel op het gebied van onderzoeksmethoden zonder proefdieren, maar de overheid wil deze ontwikkelingen nog verder versnellen.

Daarom is in 2018 de Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) gestart. Dit is een traject van het ministerie van LNV met partners uit de overheid, wetenschap, gezondheidszorg en het bedrijfsleven. Ook maatschappelijke organisaties, waaronder Proefdiervrij, vervullen een belangrijke rol bij TPI. Proefdiervrij is een van de partners in de kerngroep en het transitieteam. Vanwege onze maatschappelijke rol zijn wij een belangrijke gesprekspartner, waarbij we vooral onze ervaring inbrengen in de communicatie met het publiek over dierproeven en wetenschappelijke ontwikkelingen. Het traject loopt in principe tot eind 2020, maar samen met andere partners zetten wij ons in om de duur van TPI te verlengen.

In 2019 waren we binnen TPI o.a. betrokken bij een aantal brede initiatieven voor proefdiervrije ontwikkelingen (zie hoofdstuk 2). Daarnaast gebeurde er ook veel op andere fronten. Zo was er in november een internationale TPI-conferentie in Utrecht – een uitgelezen evenement om te netwerken, te leren van elkaar en te discussiëren. Proefdiervrij was betrokken bij de inhoudelijke organisatie hiervan. Er waren meer dan honderdvijftig deelnemers uit zestien landen: wetenschappers, financiers van onderzoek, grote bedrijven, startups, vertegenwoordigers van overheden, beoordelende instanties en ngo's. Ze hoorden inspirerende verhalen over innovaties en bespraken sleutelvraagstukken rond validatie en acceptatie van onderzoek zonder dieren. Ook was er veel gelegenheid om met elkaar te brainstormen en ideeën uit te wisselen.

Tijdens deze conferentie werd een zogenaamd 'bidbook' gepresenteerd, een boek met goede voorbeelden van proefdiervrij ondernemen. Het boek '*26x better and faster without use of animals*' schetst een beeld van startende en opschalende bedrijven in Nederland die bezig zijn met proefdier vrije innovatie. De betrokken partijen waren Proefdiervrij, hDMT, Holland Bio, Topsector LifeScience & Health en Startup Delta.

Teleurstelling over rapport KNAW over proefdiervrij hersenonderzoek

In het kader van TPI heeft de KNAW, Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschap, vorig jaar een rapport opgesteld met 'streefbeelden' voor proefdiervrij hersenonderzoek. Een streefbeeld is een visie van de gewenste situatie op de langere termijn.

Het rapport met de titel 'Inventarisatie: het belang van dierproeven en mogelijkheden tot vermindering daarvan binnen de neurowetenschappelijk onderzoek' dat de KNAW uiteindelijk presenteerde, was echter erg teleurstellend. In het rapport staat naar onze mening het behoud van de dierproef centraal en er is weinig aandacht voor proefdier vrije alternatieven. Ook teleurstellend was dat de KNAW de veel ambitieuzere visie van de verkenningscommissie niet heeft overgenomen. De verkenningscommissie stelde als adviesgroep voor de KNAW voor dit onderwerp een rapport op met de titel 'Excellent hersenonderzoek met minder dierproeven', waaruit duidelijk werd dat er grote kansen zijn om voor dit soort onderzoek (veel) minder proefdieren in te zetten. Als Proefdiervrij hebben we dan ook de nodige kritische kanttekeningen bij het streefbeeldenrapport van de KNAW geplaatst, die overigens werden gedeeld door de ministers van LNV en OCW en door het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad).

Proefdiervrij kritisch op plan van apenonderzoekscentrum

In april kwam het BPRC, het apenonderzoekscentrum in Rijswijk, na aandringen van de politiek met een plan om het aantal proeven met apen te verminderen. Zowel Proefdiervrij als de politiek waren teleurgesteld over dit plan. Onze directeur Debby Weijers noemde het plan “defensief”, omdat het BPRC inzet op het aannemen van minder onderzoeksopdrachten, maar niet op innovatieve proefdiervrije methoden. Zo wordt wel aan de opdracht voldaan om minder dierproeven uit te voeren, maar tegelijk toont het BPRC geen visie. Proefdiervrij blijft de ontwikkelingen rondom BPRC kritisch volgen.

Debby Weijers: “Wij roepen het BPRC op om een echt ambitieuze agenda te presenteren voor proefdiervrije innovatie die aansluit bij hun eigen missie. Juist omdat binnen de muren van het BPRC de expertise daarvoor wel degelijk bestaat.”

In het BPRC worden o.a. dierproeven uitgevoerd op resusapen.

E. Proefdiervrij en de Nederlandse samenleving

Steeds meer mensen zetten vraagtekens bij dierproeven, en steeds meer mensen zien de voordelen van proefdiervrije innovaties. Daardoor groeit het draagvlak voor het afbouwen van op dierproeven gebaseerd onderzoek. Proefdiervrij levert een bijdrage aan deze maatschappelijke bewustwording, door onze visie te delen met het brede Nederlandse publiek via de media, evenementen en natuurlijk via onze eigen kanalen. Daarnaast hebben we een speciale band met onze donateurs, die we voortdurend op de hoogte houden van ons werk en onze ambities.

Publieksdebat over proefdiervrije innovatie

In februari nam Proefdiervrij deel aan een publieksdebat, georganiseerd door de Universiteit Utrecht. De centrale vraag hierbij was: hoe realistisch is het om te denken dat proefdiervrije innovaties in de toekomst alle dierproeven overbodig maken?

Het debat werd geleid door wetenschapsjournalist Diederik Jekel en sprekers waren afkomstig van o.a. Universiteit Utrecht, het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen en Friesland Campina. Saskia Aan sprak namens Proefdiervrij en Carine van Schie sprak namens de Nederlandse Brandwonden Stichting, een van onze samenwerkingspartners.

Wereldproefdierendag

Op 24 april is het Wereld Proefdierendag, een dag die voor Proefdiervrij natuurlijk extra betekenis heeft. Ook in 2019 was dit een moment om extra aandacht te vragen voor onze boodschap. Iedereen heeft immers (indirect) te maken met proefdieren. De medicijnen die we slikken zijn getest op proefdieren, evenals de toevoegingen aan ons eten en de schoonmaakartikelen die we gebruiken.

Om de bewustwording rond proefdieren te stimuleren lanceerden we op Wereld Proefdierendag de actie 'raad het plaatje'. Vier weken lang postten we elke woensdag een foto van een gedeelte van onze website op Facebook en Instagram. Daarbij stelden we de vraag: welke pagina van de website hoort bij deze foto? Onder de goede inzenders werd een prijs verloot. Via Facebook bereikten we bijna 5.000 mensen met deze actie.

Daarnaast richtten we ons ook op een andere doelgroep, namelijk die van de wetenschappers. Zij zijn immers degenen die de proefdiervrije innovaties waar moeten maken. In deze relatief nieuwe tak van wetenschap kunnen onderzoekers veel van elkaar leren. Daarom organiseerden wij op 24 april een netwerkbijeenkomst voor alle wetenschappers waarmee wij de afgelopen tien jaar hebben samengewerkt. De wetenschappers wisselden ideeën uit, maar vertelden ook, op ons verzoek, hoe wij hen verder zouden kunnen helpen.

De suggesties liepen uiteen van kleine praktische ideeën zoals het ombouwen van een interessant studentenonderzoek naar een volwaardige wetenschappelijke publicatie en de wens om gezamenlijk een nieuw project te doen, tot aan financiering voor overbrugging van academische innovaties naar de markt. Waardevolle input, die we meenemen bij de ontwikkeling van ons beleid.

Proefdiervrij in de media

In 2019 kwam Proefdiervrij verschillende keren in de media. Vooral rondom Wereld Proefdierendag werden we uitgenodigd door verschillende kranten en radiostations. Daarbij merkten we dat de aandacht verschuift van de ethische discussie over proefdieren naar de

oplossing: proefdiervrije innovatie. Dat proefdieren niet in een lab horen, daar zijn de meesten het wel over eens. Maar hoe moeten onze medicijnen en behandelingen dan getest worden? Onze boodschap: investeer in proefdiervrije onderzoeksmethoden.

Februari

Interview met dr. Cyrille Krul over proefdiervrije innovatie op wetenschapswebsite ScienceGuide. Proefdiervrij werkt al langer samen met Cyrille Krul.

April

Artikel in Metro onder de kop: Maakt innovatie een eind aan proefdieren? In dit artikel komt onze directeur Debby Weijers uitgebreid aan het woord.

Interview in het programma 'Ask me anything' van BNR nieuwsradio met Saskia Aan, medewerker wetenschap en innovatie bij Proefdiervrij. De aanleiding was Wereldproefdierendag, de luisteraars konden hun vragen stellen over proefdiergebruik.

Een persbericht over de samenwerking met TNO en Galapagos (zie ook hoofdstuk 2) werd opgepakt door het ANP, waarna veel verschillende dagbladen hier een bericht over plaatsten.

November

Artikel in dagblad Metro, over de aangepaste richtlijn van het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG), waardoor er veel minder proefdieren nodig zijn. Saskia Aan heeft hier een bijdrage aan geleverd.

Interview in het programma 'Ask me anything' van BNR Radio met Saskia Aan over de aangepaste richtlijn van het CBG en de nieuwe test van Sanquin die onderzoek met proefkonijnen vervangt. (zie Hoofdstuk 1).

VANDAAG WORDT STILGESTAAN BIJ DIENEN DIE WORDEN GEBRUIKT VOOR HET TESTEN VAN MEDICIJNEN EN MAKE-UP.

Maakt innovatie eind aan proefdieren?

OM HOEVEEL DIENEN GAAT HET?

In Nederland worden in 2017 47.500 proefdieren gebruikt. Dit was vorig jaar al voor twee derde, in oktober 2017, afgevoerd naar de afvalverwerkende industrie. Het aantal proefdieren dat wordt gebruikt voor het testen van medicijnen en make-up is in 2017 met 10 procent afgenomen. Dit is vooral te danken aan de toename van de gebruik van proefdiervrije methoden.

Wij willen proefdiervrije methoden alle ruimte geven.

Debbie Weijers

Om de veiligheid van een middel te testen, wordt deze in de ontwikkeling vaak eerst getest op kleine knaagdieren zoals muizen of ratten en daarna op 'naet knaagdieren', zoals primaten of apen. Dit is in 2016 heel erg teruggegaan in Frankrijk, bij een experimenteel middel, waarbij vijf proefpersonen ernstig ziek werden. Een van hen overleed en twee kampen nog steeds met neurologische klachten. Bij apen gaf bepaalde medicijnen ernstige bijwerkingen.

Kennisrijk zitten zelfs de heren van Apes, de dienst die het meest aan een vervanger is. Inmiddels wordt onderzoek naar proefdiervrije methoden steeds vaker gedaan. Dit is vooral te danken aan de toename van de gebruik van proefdiervrije methoden.

Onnodige experimenten

Dit soort hoerhoedend is horen gelukkig tot het verleden.

Artikel over proefdiervrije innovatie in Metro, april

Communicatie

Communiceren over het werk van Proefdiervrij, wat we willen bereiken en hoe we dat willen is onderdeel van onze doelstelling. Als wij de verschillende stakeholders niet informeren, zal het bewustzijn over de mogelijkheden van proefdiervrije innovaties niet groter worden en zal de stap van dierproef naar proefdiervrije innovatieve methode niet (sneller) gemaakt worden. We communiceren naar wetenschap en politiek, maar de belangrijkste communicatie is richting ons publiek en achterban. We besteden veel aandacht aan verschillende vormen van communicatie, zowel naar doelgroepen die Proefdiervrij nog niet (goed) kennen als naar onze donateurs. In 2019 hebben we onze aangescherpte communicatiestrategie ingezet; daarmee hebben we onze achterban opnieuw kunnen verbreden. Hieronder een overzicht van onze eigen kanalen:

Website

De Proefdiervrij-website trok vorig jaar ruim 76.000 bezoekers, tegenover 61.000 in 2018. Deze flinke stijging laat zien dat steeds meer mensen informatie over proefdieren en proefdiervrije oplossingen zoeken – en weten te vinden. Proefdiervrij volgt voor de website meer dan voorheen de actualiteit. We plaatsen artikelen die samenhangen met actuele ontwikkelingen in bijvoorbeeld de politiek of de wetenschap, wat een positieve invloed heeft op de bezoekersaantallen.

Social media

Proefdiervrij is actief op de social media platforms Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn. Ons doel hierbij is om onze achterban te verbreden, de betrokkenheid te verhogen en om fondsen te werven. We zien dat onze volgers de mogelijkheid waarderen om te reageren en vragen te stellen. Bij de op Facebook en Instagram geplaatste content zien we bijvoorbeeld bij elke post tientallen 'likes' en verschillende reacties. Voor Facebook was in 2019 het bereik bijna 1.400.000 views (ca. 1.114.000 in 2018) en ook ons bereik op Instagram groeide. Hier zagen we het aantal volgers groeien van 362 naar 1.305.. Ook op LinkedIn zagen we een toename in het aantal volgers van 148 (eind 2018) naar 270 (eind 2019). Op dit platform posten we onze vacatures, innovatieve ontwikkelingen en thematische berichten. Ons aantal volgers op Twitter bleef stabiel rond 6.670.

Digitale nieuwsbrief

Vorig jaar verstuurden we ongeveer elke drie weken een digitale nieuwsbrief. De nieuwsbrieven zijn persoonlijker dan voorheen, wat wil zeggen dat ze zijn toegespitst op een bepaalde doelgroep (bijvoorbeeld donateurs en niet-donateurs). De oplage van de nieuwsbrieven was eind december ca. 52.000.

Magazine

Het Proefdiervrij magazine (oplage ruim 40.000) is in 2019 drie keer verschenen. Wat betreft de inhoud is er voor gekozen om iets minder verschillende, maar langere en uitgebreidere verhalen op te nemen.

Webwinkel

We hebben besloten in 2020 te stoppen met de webshop, omdat deze niet meer bij onze doelen en strategie past. In 2019 liep de verkoop van door vrijwilligers gemaakte producten nog wel door, maar we hebben hier niet heel proactief over gecommuniceerd. De vrijwilligers die artikelen maakten, zijn persoonlijk benaderd over dit besluit. Daarnaast hebben zij per post een bedankje ontvangen.

Fondsenwerving

Proefdiervrij steunt verschillende wetenschappers die zich bezighouden met proefdiervrije innovaties. De benodigde financiële middelen zijn afkomstig uit onze fondsenwervende activiteiten: giftverzoeken, het crowdfunding-platform, online donaties, telemarketing en straatwerving. Ook ontvangen we regelmatig spontane giften en/of machtigingen, zonder dat we daar specifiek om hebben gevraagd. Bij de inkomsten vorig jaar viel het op dat het online doneren hard was gegroeid. Hier gaan we in de toekomst sterker op inzetten.

Elk jaar kiezen we vier thema's die terugkomen in onze giftverzoeken en magazines. Dit jaar waren dat: 'Vital Tissue', 'Haal benauwde dieren uit longonderzoek' en 'Maak dieren niet "lijdend" in kankeronderzoek' en 'Red een muis, stop Alzheimer' (zie ook 'campagnes voor onderzoeksprojecten').

Succesvolle upgrade-campagne

Vorig jaar hebben we na een periode van vijf jaar voor het eerst weer een telemarketing upgrade-campagne uitgevoerd. Deze campagne had een positief resultaat. In totaal hebben we 848 mensen bereikt, van wie 174 mensen een machtiging met een upgrade hebben afgegeven. De gemiddelde jaarwaarde van deze machtiging was € 125,99.

Giftverzoeken

We verstuurden gedurende het jaar vijf verschillende giftverzoeken naar onze achterban. De gemiddelde gift was € 21,55. Naast de gemiddelde gift bij de mailing over een jaarbijdrage in januari (€ 25,00) sprong ook de decembermailing eruit: hier was de gemiddelde gift ruim € 23,60. Dit had te maken met onze vraag om een concreet bedrag te doneren: "voor € 20 red je een muis uit Alzheimer-onderzoek". In december was ook een andere factor van invloed: we stuurden in plaats van een magazine, een feestelijke kaart naar 45.000 donateurs. De kaart heeft het giftverzoek duidelijk ondersteund. Dit is een goede tool die we wellicht bij een andere mailing zullen herhalen.

In 2019 stegen de inkomsten uit fondsenwerving tot 2.841.738 euro (tegenover 2.589.584 euro in 2018). Bovendien ontvingen we in 2019 zeven legaten en een erfdeel in twee nalatenschappen.

Acties van sympathisanten

Vorig jaar waren er ook verschillende mensen die via Facebook een fondsenwervende actie voor Proefdiervrij startten, bijvoorbeeld om hun verjaardag of jubileum te vieren.

Ook waren er andere initiatieven. ROC-student Lieke Gaudes organiseerde tijdens de kerstperiode een markt op haar school. De opbrengst, € 370, kwam ten goede aan Proefdiervrij. De twaalfjarige Mike van de Ven liep samen met zijn moeder de Nijmeegse Vierdaagse voor Proefdiervrij. Via een sponsoractie haalde hij € 2.346 op voor proefdiervrij longonderzoek. In september liep een Proefdiervrij-team de Dam-tot-Dam Loop in Amsterdam. Zij renden € 1.322 bij elkaar voor proefdiervrij kankeronderzoek.

Proefdiervrij medewerker Janneke feliciteerde Mike van der Ven bij de finish van de Vierdaagse

Samenvatting

2019 was voor Proefdiervrij een jaar waarin we op alle fronten zaadjes plantten, waarmee we weer een stap dichterbij ons doel, een proefdiervrije wereld, gaan komen. Er gebeurde veel intern, maar we breidden ook ons netwerk van innovatieve wetenschappers, die openstaan voor proefdiervrij onderzoek, uit. We legden nieuwe contacten met bedrijven en wetenschappelijke instellingen. Ook leverden we een betekenisvolle bijdrage in de Transitie Proefdiervrije Innovatie, en werkten we daarbij samen met de overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Daarnaast waren we bezig met veel financieringsvormen voor proefdiervrij onderzoek, waarvan veel in het lopende jaar of de komende jaren beschikbaar zullen komen.

We maakten een optimalisatieslag in onze communicatie, vooral online. Hierdoor bereikten we op nagenoeg alle kanalen meer mensen. We zorgden ervoor dat we op verschillende manieren aanwezig waren, om in het publieke debat de stem van de proefdieren te laten horen en zo het draagvlak voor proefdiervrij onderzoek te vergroten.

In 2019 wisten we de inkomsten uit fondsenwerving te laten stijgen. Helaas viel het resultaat van de giftverzoeken wat tegen, maar we leerden bijvoorbeeld dat een kaart een positief effect heeft. Daarnaast draaiden we voor het eerst in jaren weer een upgrade campagne die succesvol was en gingen de online donaties omhoog. Al met al zagen we een lichte stijging in onze donateursbase.

Concluderend was het een intensief en mooi jaar met veel initiatieven waarvan we in de komende tijd de vruchten zullen plukken.

1.4 Financieel beleid en resultaten

1.4.1 Financiële positie		
	2019	2018
	€	€
Vastgelegd op korte termijn		
Liquide middelen	1.657.979	1.233.707
Effecten	1.712.184	1.513.126
Vorderingen en overlopende activa	402.805	390.018
Liquiditeitssaldo	3.772.968	3.136.851
Af: kortlopende schulden en overlopende passiva	835.565	311.985
	2.937.403	2.824.866
Vastgelegd op lange termijn		
Vaste activa	466.950	508.770
Gefinancierd met beschikbare middelen	3.404.353	3.333.636

Tabel 1 Financiële positie Proefdiervrij 2018 en 2019

1.4.2 Resultaat

Samengevat zien de resultaten over 2019 en 2018 er als volgt uit:

	Realisatie'19		Realisatie'18	
	€	%	€	%
<u>BATEN</u>				
Baten van particulieren	2.658.115	93,54	2.577.449	99,49
Baten van bedrijven	22.649	0,80	5.135	0,20
Baten van verbonden (int.) organisaties	125	0,00	7.000	0,27
Baten van subsidies van overheden	160.849	5,66		
Totaal geworven baten	2.841.738		2.589.584	
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	47	0,00	984	0,04
Totaal baten	2.841.785	100	2.590.568	100
<u>LASTEN</u>				
Besteed aan doelstellingen				
~ Fonds Proefdiervrij onderzoek	1.103.077	37,22	284.539	14,02
~ Overige modules	188.430	6,36	148.874	7,33
~ Publiekscommunicatie	715.142	24,13	719.975	35,47
~ Communicatie donateurs	254.463	8,59	229.577	11,31
Totaal besteed aan doelstellingen	2.261.112		1.382.965	
Wervingskosten	611.340	20,63	564.980	27,84
Kosten beheer en administratie	91.098	3,07	81.795	4,03
Totaal Lasten	2.963.550	100	2.029.740	100
Saldo voor financiële baten en lasten	-121.765		560.828	
financiële baten en lasten	192.482		-47.437	
Saldo van baten en lasten	70.717		513.391	

Tabel 2 Resultaatrekening, baten en lasten 2018 en 2019

1.4.3 Kengetallen

	<i>realisatie</i> <u>2019</u>	<i>begroot</i> <u>2019</u>	<i>realisatie</i> <u>2018</u>
<i>Bestedingspercentage baten</i> Totaal bestedingen doelstelling uitgedrukt in een percentage van de totale baten.	79,57%	101,27%	53,38%
<i>Doelbestedingspercentage lasten</i> Totaal bestedingen doelstelling uitgedrukt in een percentage van de totale lasten.	76,30%	80,63%	68,14%
<i>Percentage wervingskosten</i> Wervingskosten uitgedrukt in een percentage van som van geworven baten.	21,51%	21,35%	21,82%
<i>Norm kostenbeheer en administratie</i> Kosten beheer en administratie uitgedrukt in een percentage van de totale lasten	3,07%	2,38%	4,03%

1.4.4 Beleid kosten en methoden van fondsenwerving

Het proefdierenissue is een gevoelig maatschappelijk thema, waar vaak veel emoties bij komen kijken. Proefdiervrij richt zich hoofdzakelijk op de mogelijkheden van proefdiervrije innovatie, het opbouwen van samenwerkingen en een positieve benadering. Toch is ook het informeren over het probleem, de dierproef, van essentieel belang om de waarde van de oplossing in te zien. Dit heeft consequenties voor de fondsenwerving. Belangrijk is dat ook daar voldoende aandacht is voor informatieverstrekking, zodat mensen een juist beeld krijgen van onze organisatie. Aangezien fondsenwerving steeds vaker in een-op-een-communicatie vorm verloopt, is het des te belangrijker dat alle gesprekken positief eindigen, ook de gesprekken die niet tot een donatie leiden. Alle gesprekken dragen immers bij aan onze voorlichtende taak. Vandaar dat Proefdiervrij 50% op het budget voorlichting verantwoordt. Onder de kosten die volledig onder 'Wervingskosten' worden verantwoord, vallen o.a.: bankkosten, kosten drukken combola's en de kosten van het relatiesysteem. Het relatiesysteem wordt voor 50% ten laste van het fondsenwervingsbudget verantwoord. De drukkosten ten behoeve van het magazine komen voor 20% ten laste van het fondsenwervingsbudget.

1.4.5 Beleid met betrekking tot omvang en functie van reserves en fondsen

Voor de dekking van risico's op korte termijn wordt een continuïteitsreserve aangehouden van 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. Daaronder wordt verstaan: kosten eigen medewerkers, huisvestingskosten, kantoor- en administratiekosten, bestuurskosten en wervingskosten.

Om schommelingen in de inkomsten uit nalatenschappen en beleggingen op te vangen, wordt een bestemmingsreserve van € 500.000 aangehouden. Voor reserves die vastliggen in materiële vaste activa wordt een reservefinanciering activa aangehouden. Deze reserve muteert met de investeringen, afschrijvingen en eventuele herwaarderings van de materiële vaste activa.

De opbrengsten van de instandhoudingsreserve zijn noodzakelijk voor het realiseren van de doelstellingen op de lange termijn. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de instandhouding van de financiering van onderzoek met proefdiervrije methoden.

Jaarlijks doet Proefdiervrij vier giftverzoeken met een specifieke bestemming. Deze worden verantwoord onder bestemmingsfondsen. Andere giften met een specifieke bestemming worden eveneens hier verantwoord.

1.4.6 Beleggingsbeleid

Proefdiervrij belegt in aandelen en obligaties, waarbij we verantwoord rendement en risico als uitgangspunten hebben. Ons beleid ten aanzien van dierproeven is strikt: bedrijven die zelf dierproeven doen of laten doen, zijn uitgesloten, ook als deze proeven gebaseerd zijn op een wettelijke verplichting. Ook beleggen we niet in dier-, milieu- of mensonvriendelijke fondsen. Onder deze randvoorwaarden is het belegd vermogen ondergebracht bij Triodos Bank. De afgelopen jaren vielen de beleggingsresultaten tegen, wat mede de reden is geweest dat Proefdiervrij ervoor heeft gekozen een nieuw contract af te sluiten vanaf 2018. Hierbij is het risicoprofiel voor de beleggingen aangepast van ‘defensief’ naar ‘neutraal’. De beleggingsdoelstelling is vermogensbehoud, met een doelvermogen van € 1.500.000 in 2032. Ieder kwartaal ontvangt Proefdiervrij een rapportage van de beleggingen van Triodos. Het beleggingsrendement 2019 is € 192.027 en dat is ten opzichte van 2018 (€ -47.437) een behoorlijke verbetering. Om een nog betere spreiding van risico te bewerkstelligen, is in 2001 een kantoorpand aangekocht (dit is ons huidige kantoor). Hiermee werd € 650.000 belegd in vastgoed, een risicomijdende en goed renderende investering, zoals in de afgelopen jaren is gebleken. Dit heeft tevens als voordeel dat geen geld meer hoeft worden uitgetrokken voor de huur van een kantoorruimte. Primo 2020 is de marktwaarde van het kantoorpand getaxeerd op € 855.000.

1.4.7 Analyse Baten en Lasten

Proefdiervrij heeft een robuuste basis van maandelijkse particuliere donaties. Van de donaties 2019 van particulieren ging 86 procent via een maandelijkse incasso. Het overige komt van eenmalige incasso en overschrijvingen van particulieren. De realisatie 2019 is een kleine 5% beter dan 2018 en vertoont over de jaren heen een stijgende trend. Voor deze baten hebben zich in 2019 geen bijzondere baten voor gedaan. Opvallend is de sterke stijging van de baten van bedrijven. Dit wordt verklaard door twee organisaties die in 2019 in totaal € 16.000 doneerde. Voor de lasten geldt dat we in 2019 weer actief zijn gaan samenwerken met ZonMw in het programma Meer Kennis met Minder Dieren. Wij hebben een totale toekenning gedaan van 600.000 euro, waarvan 200.000 euro in 2019 besteed zal worden. Naast de samenwerking met ZonMw, zijn we sinds 2018 gaan optreden als co-financier. Dit kost veel tijd, maar het fundament is gelegd (zie ook Hoofdstuk 1.2.1 en 1.3.2). Voor wat betreft de nalatenschappen wordt rekening gehouden met een vijfjarig gemiddelde. Dit ter voorkoming van hoge of lage uitschieters van de baten. In 2019 heeft zich één opvallende eenmalige afwijking voor gedaan die het resultaat positief beïnvloed.

1.5 Governance

1.5.1 Samenstelling bestuur en toezichhoudend orgaan

Algemeen directeur en bestuurslid per 31 december 2019:

Mevrouw D. Weijers

Naam lid	Portefeuille RvT	Hoofdfunctie	Nevenfuncties
Mevrouw H. Leenen	Communicatie en Marketing	Directeur-bestuurder van stichting Buitenfonds	n.v.t.
De heer E. Hilders	Financiën en Vermogensbeheer, voorzitter	Eigenaar Sjaak Adviseurs	Commissaris bij Money Brothers BV
De heer T. De Cock Buning	Wetenschap	Professor (emerit.) Vrije Universiteit van Amsterdam	Voorzitter stichtingsbestuur ITON Instituut voor toegepaste neurowetenschappen) postacademisch translatie onderwijs op het gebied van de neurowetenschappen. Lid bestuur Stichting Bouwstenen voor Dierenbescherming: Wetenschappelijk (dierenwelzijn) adviseur. DCB-advies (zzp) Consult en Advies op het gebied van maatschappelijke vraagstukken. Examiner Master public health (Koninklijk Instituut voor de Tropen) EU-FIT4FOOD member advisory board
Mevrouw M. Smid-Bakker	Communicatie en PR	Strategisch communicatieadviseur	n.v.t.
Mevrouw E. Veenstra	Personeel en organisatie	HR-adviseur De Dierenbescherming	n.v.t.

Tabel 3 Overzicht samenstelling Raad van Toezicht

1.5.2 Taak en werkwijze van directie en Raad van Toezicht

De directie bestaat uit één lid, die belast is met het bestuur van de stichting en het stichtingsbureau. De Raad van Toezicht (RvT) heeft een toezichthoudende taak. Daarnaast heeft de RvT een belangrijke klankbordfunctie voor de directie en geeft derhalve gevraagd (en ongevraagd) adviezen.

1.5.3 Bezoldigings- en vergoedingsbeleid

De directeur wordt conform de richtlijn van de Goede Doelen Nederland bezoldigd. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Stichting AVS Proefdiervrij de Regeling beloning directeuren van goededoelen-organisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De RvT ontvangt als zodanig geen bezoldiging. Een redelijke vergoeding voor de door hen ten behoeve van Proefdiervrij gemaakte kosten wordt op declaratiebasis verstrekt. Salariëring van medewerkers gebeurt naar analogie van de overheidsschalen vastgesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken.

1.5.4 Wijze van benoemen en zittingsduur van directie en Raad van Toezicht

De benoeming van directieleden gebeurt door de RvT voor onbepaalde tijd. De leden van de RvT worden benoemd voor een periode van vier jaar.

1.5.5 Verslag toezichthoudend orgaan

De RvT heeft in 2019 vijf keer vergaderd, iedere keer in aanwezigheid van de directie. Onderwerpen die tijdens de vergaderingen aan de orde geweest zijn:

- goedkeuring van de jaarstukken 2018
- personeelszaken
- evaluatie van RvT en directie
- voortgang uitvoering jaarplan 2019 en groeiplan 2020-2025
- evaluatie financiële positie
- ontwikkelingen groeiplan 2020-2025 inclusief strategieontwikkeling op beleid, communicatie en fondsenwerving
- besteding projectgelden

Tussentijds is de RvT door de directie maandelijks geïnformeerd over de uitvoering van het jaarplan. Elk kwartaal kreeg de RvT een financiële rapportage met toelichting over afwijkingen van de begroting. Daarnaast hadden de leden van de RvT onderling contact over onderwerpen en stonden zij de directie gevraagd en ongevraagd bij.

Voor de leden van de RvT geldt de volgende profielschets:

- staat volledig achter de doelstelling van Proefdiervrij
- globaal inzicht in alle voor de stichting relevante beleidsterreinen
- inzicht in de voor de stichting relevante omgevingsfactoren en vermogen dit te vertalen naar de strategie van de stichting
- heeft een langdurige en brede ervaring in het aandachtgebied waarvoor persoon is aangetrokken;
- heeft actuele kennis van het aandachtgebied waarvoor persoon is aangetrokken;
- heeft een relevant en uitgebreid netwerk in haar/zijn aandachtsgebied;
- besluitvaardigheid en adviesvaardigheid
- integriteit

De aandachtsgebieden zijn:

- communicatie, in brede zin van het woord, zowel marketing als pr
- personeel en organisatie
- financieel administratief/accounting en vermogensbeheer
- wetenschap en innovatie

1.5.6 Gedragscode en richtlijn

Stichting Proefdiervrij kijkt verder dan haar eigen doelstelling. Zij wil zich gedragen als een maatschappelijke bewuste en verantwoordelijke organisatie. Daartoe heeft Proefdiervrij onder andere een Beleggingsstatuut, waarin is vastgelegd dat, naast het feit dat Proefdiervrij geen belangen wil hebben in bedrijven die betrokken zijn bij dierproeven, ook aan de principes van People, Planet, Profit wordt voldaan. In de omgang met het publiek onderschrijft Proefdiervrij de richtlijnen en gedragscodes van de DDMA (Data Driven Marketing Association), o.a. over privacy, telemarketing en social media. Als lid van Goede Doelen Nederland houdt Proefdiervrij zich aan de richtlijnen ten aanzien van zaken als kostenverdeling, directiebeloning, straatwerving en het bel-me-niet-register. Verder heeft Proefdiervrij het CBF-keurmerk (de Erkenning) en de ANBI-status, hetgeen verplichtingen ten aanzien van verslaglegging en verantwoording met zich meebrengt.

1.5.7 Databeveiligingsbeleid

Stichting Proefdiervrij handelt ten allen tijden in overeenstemming met de AVG. Tevens is dit een voorwaarde voor alle partners waarmee wordt samengewerkt. Er zijn verwerkersovereenkomsten afgesloten met alle leveranciers van diensten. Bestanden worden uitgewisseld via een eigen ftp-server. Wij werken via een Cloud toepassing waarbij inloggen alleen kan via een ID en wachtwoord. Er worden dagelijks back-ups gemaakt. Er is een gast account voor wifi aangemaakt. Alle medewerkers zijn zich bewust van de AVG. Ons relatiesysteem is door de leverancier aangepast en AVG-proof gemaakt. Stichting Proefdiervrij is zich bewust van de risico's, rechten en plichten voortvloeiende uit de AVG en handelt dienovereenkomstig.

1.5.8 Integriteitsbeleid

Regelingen

Proefdiervrij heeft een *klachtenregeling* voor donateurs en andere stakeholders. De nadruk ligt erop om te voorkomen dat een uiting van ongenoegen uitmondt in een klacht. Om dit te bewerkstelligen is er ook een interne procedure uitgeschreven zodat verantwoordelijkheden en taken helder zijn. Alle inkomende communicatie wordt snel, eerlijk en donateur-gericht afgehandeld. Een klacht kan grote impact hebben op de positie van Proefdiervrij, daarom staan wij regelmatig stil bij de klachtenregeling en de afhandeling daarvan. In 2019 zijn er 11 klachten binnengekomen bij de receptie (telefonisch, per post of per e-mail). Deze klachten gingen voornamelijk over de straatwerving en zijn direct opgepakt met het betrokken bureau. Alle klachten zijn afgehandeld. We houden niet alleen de klachten bij die ons via de receptie bereiken, ook klachten via social media worden gemonitord. Dit waren er in 2019 drie. Ook deze klachten gingen over manier van werven. Geen van de klachten in 2019 is voorgelegd aan de klachtencommissie.

De directeur van Stichting Proefdiervrij is verantwoordelijk voor de integriteit. In overleg is er ook een persoon in de Raad van Toezicht aangewezen als verantwoordelijke. Daarnaast is begin 2020 een klokkenluider meldpunt ingesteld via GIMD.

In 2018 hebben wij een interne vertrouwenspersoon aangesteld. Wij hebben gekozen voor een intern aanspreekpunt om de drempel te verlagen. In 2019 heeft het bestuur in overleg met de vertrouwenspersoon wensen en opties besproken. De conclusies uit die gesprekken is dat wij in 2020 ook een externe vertrouwenspersoon zullen aanstellen via GIMD. Deze keuze hebben we gemaakt om ervoor te zorgen dat iedereen altijd naar een vertrouwenspersoon toe kan stappen en daarin zelf een keuze kan maken of dat een directe collega is of een persoon die verder weg staat.

De vertrouwenspersoon is beschikbaar voor het dagelijks team van Proefdiervrij bestaande uit 9 medewerkers.

Proefdiervrij heeft begin 2019 haar gedragscode geüpdatet. In de code wordt ingegaan op normen, grensoverschrijdend gedrag en mogelijke maatregelen.

In 2018 is Proefdiervrij slachtoffer is geworden van zogenaamde CEO-fraude. Door snel en adequaat handelen, hebben we de financiële gevolgen weten te beperken. Op het moment dat de fraude bekend werd, is er een communicatieprotocol in werking getreden. In dit protocol staan verschillende scenario's omschreven en bijbehorende stappen, procedures en wie wat doet. Het plan heeft tot doel alle medewerkers op de hoogte te stellen en ervoor te zorgen dat iedereen weet hoe te handelen bij verschillende scenario's. Het hele team is hiervan op de hoogte gesteld.

Kwesties

In 2019 speelden er geen kwesties rondom integriteit.

Reflectie

De verantwoordelijke voor integriteit zorgt dat het team op de hoogte is van alle regelingen.

Dit is de 'formele' kant. Verder is gebleken dat vooral persoonlijke gesprekken van groot belang zijn om de interne integriteit te kunnen monitoren. Dit zal gecontinueerd worden.

In 2018 hebben we, naar aanleiding van de CEO fraude, met het hele team een training over cybercrime gevolgd die hier op locatie gegeven is. Daarnaast is met het team afgesproken dat met elkaar contact wordt opgenomen bij verdachte e-mails, situaties, etc. Zo houden we elkaar scherp.

1.6 Verwachte gang van zaken

Proefdiervrij heeft in haar groeiplan 2020-2025 de volgende doelen opgesteld om haar uiteindelijke doel van het vervangen van alle proeven op dieren te behalen.

“Vervangen van alle proeven op dieren”

In 2030 is biomedische en biotechnologische wetenschap zonder proefdieren de norm

Stakeholder	Doelstelling 2025
1 wetenschap	In 2025 hebben we een groei van 30 (in 2019) naar 55 wetenschappelijke partners gerealiseerd
2 gezondheidsfondsen	In 2025 hebben wij het aantal samenwerkingen met gezondheidsfondsen uitgebreid van 1 (begin 2019) naar 4
3 politiek	Het budget dat de overheid beschikbaar stelt voor proefdiervrije innovatie is verhoogd van 1 miljoen per jaar in 2018 naar 3 miljoen per jaar in 2025
4 publiek	Het aantal online sympathisanten van Proefdiervrij is in 2025 met 25% toegenomen t.o.v. 2020
5 achterban	In 2025 hebben we een groei van 8% in aantal donateurs en een groei van 15% in donatiebedrag t.o.v. 2020

Zoals in bovenstaande tabel te zien is, zijn er 5 stakeholdergroepen gedefinieerd waar de komende jaren de focus op ligt. Hieronder lichten we de stakeholders en bijbehorende doelstelling toe.

1.6.1 Wetenschap

Door samen op te trekken kunnen we krachten bundelen. Wetenschap blijft de focus, omdat wetenschappers onze belangrijkste partners zijn om onze droom van een wereld zonder proefdieren te bereiken. Zij zijn degene die nog steeds 2/3^e van alle proefdieren inzetten. Als we daar grotere (meetbare!) stappen kunnen realiseren, maken we echt impact. Het is belangrijk nog meer inzichten op te doen over de behoeften van de onderzoekswereld om de ontwikkeling naar proefdiervrije innovatie te versnellen. Is het geld, tijd of mankracht? Dan kunnen we samen nog gericht aan de slag. Wanneer we een groei kunnen realiseren in het aantal wetenschappers dat met ons samenwerkt, komt de norm dichterbij. De doelstelling van 2025 draagt bij aan de doelstelling van 2030.

1.6.2 Gezondheidsfondsen

De samenwerking bestaat uit gezamenlijke communicatie en gezamenlijke financiering van proefdiervrij onderzoek. Hiermee creëren we bewustzijn en wordt van meerdere kanten proefdiervrij onderzoek op een positieve manier gestimuleerd.

1.6.3 Politiek

Er wordt bij de overheid een onderscheid gemaakt tussen financiering van proefdiervrije innovatie en financiering van ‘Vervanging, Vermindering en Verfijning’ van dierproeven. Wij kiezen er heel bewust voor om het budget voor proefdiervrije innovatie te verdrievoudigen. Het is van belang dat de politiek het voordeel van proefdiervrije innovatie inziet. In eerste instantie is dit van belang voor de financiering vanuit de overheid voor proefdiervrij

onderzoek. Verder is het van belang deze relatie aan te blijven halen; mocht er in de toekomst sprake zijn van het aanpassen van wetten en richtlijnen, geven warme contacten een voorsprong.

1.6.4 Publiek

Met online sympathisanten bedoelen we mensen die ons volgen op social media, ingeschreven staan voor onze nieuwsbrief of onze website regelmatig bezoeken. Dat waren er eind 2018 zo'n 135.000 (alle online kanalen). Zij helpen informatie over proefdiervrije innovatie te verspreiden. Om het aantal online sympathisanten te laten groeien, richten we ons binnen het algemene publiek heel duidelijk op de twee persona's Floor en Sven (zie bijlage 1 voor meer informatie). Dit publiek is van belang als 'kritische massa'. Wanneer we ons doel in de wetenschap bereikt hebben en de burger een keuze heeft, dan hebben we een groep sympathisanten nodig om een beweging in de maatschappij te creëren.

Naast online sympathisanten zijn er ook offline sympathisanten- scholieren die een spreekbeurt houden en vrijwilligers die artikelen voor de webshop maken. Ook erg belangrijk voor ons, maar een veel kleiner aantal en slecht te meten. Daarom hebben we ervoor gekozen om de doelstelling te richten op online sympathisanten.

1.6.5 Achterban

Onze achterban zijn onze donateurs: mensen die (structureel) geven aan Proefdiervrij en zo een steentje bijdragen aan het behalen van ons doel. Op dit moment bestaat onze achterban voornamelijk uit echte dierenvrienden, zij zijn donateur om het dierenleed te verminderen. We hebben onze achterban nodig omdat zij zorgen voor de financiële ondersteuning om proefdiervrij onderzoek te kunnen stimuleren. Zonder onze achterban kunnen wij niets. Daarnaast vormt onze achterban een kritische massa die bijdraagt aan onze doelstelling. Wij hebben er bewust voor gekozen om twee doelstellingen neer te zetten. Uiteindelijk is het bedrag waar het om draait, maar als de donateursbase niet breed genoeg is, zijn we veel te kwetsbaar. Daarom zijn beide doelen belangrijk.

1.6.6 Rol van Proefdiervrij

Om bovenstaande doelen te bereiken, spelen communicatie en relatiemanagement een belangrijke rol. Hierin nemen wij de rol van *challenger* en *firestarter* op ons: we willen stakeholders inspireren en uitdagen om in te zetten op proefdiervrije innovatie. In al onze activiteiten houden wij onze kernwaarden aan: optimistisch, omdenken, oplossingsgericht en verbinden.

Bovenstaande leidt tot een bescheiden financieringsbehoefte die gedekt moet worden uit de baten van particulieren.

1.6.7 Begroting 2020

	Begroting 2020
BATEN	
	€
Baten van particulieren	2.225.000
Baten bedrijven	15.000
Baten loterijorganisaties	0
Baten uit subsidies overheden	0
Baten verbonden organisaties	0
Giften AVS	0
Nalatenschappen	320.000
Nalatenschappen AVS	175.000
Crowdfunding	10.000
Totaal geworven baten	2.745.000
Baten producten en diensten	200
Totaal Baten	2.745.200
LASTEN	
Besteed aan doelstellingen	
~ Fonds proefdiervrij onderzoek	1.593.200
~ Overige modules	315.000
~ Publiekscommunicatie	977.900
~ Communicatie donateurs	326.600
Totaal besteed aan doelstelling	3.212.700
Wervingskosten	700.200
Kosten beheer en administratie	78.600
Totaal Lasten	3.991.500
Saldo voor financiële baten en lasten	-1.246.300
Saldo financiële baten en lasten	80.000
Saldo van baten en lasten	-1.166.300

Tabel 4 Begroting 2020

2. JAARREKENING 2019

2.1 Balans per 31 december 2019

Balans per 31 december 2019 (na resultaatbestemming)			
ACTIVA			
<u>Vaste activa</u>		2019	2018
		€	€
Materiële vaste activa	2.7.1 Materiële Vaste activa	466.950	493.973
Immateriële vaste activa	2.7.1 Materiële Vaste activa	0	14.797
<u>Vlottende activa</u>			
Effecten	2.7.2 Effecten	1.712.184	1.513.126
Vorderingen en activa	2.7.3 Vorderingen en activa	402.805	390.018
Liquide middelen	2.7.4 Liquide middelen	1.657.979	1.233.707
TOTAAL ACTIVA		4.239.918	3.645.621
PASSIVA			
<u>Reserves en fondsen</u>			
Reserves	2.7.5 Reserves en fondsen		
Continuïteitsreserve		1.000.000	1.000.000
Bestemmingsreserve		500.000	500.000
Reserve financiering activa		466.950	508.771
Instandhoudingsreserve		835.115	722.577
Bestemmingsreserve Projecten		600.000	600.000
		3.402.065	3.331.348
<u>Fondsen</u>			
Bestemmingsfondsen	2.7.6 Bestemmingsfondsen	2.288	2.288
		3.404.353	3.333.636
<u>Kortlopende schulden</u>			
Overige schulden en nog te betalen	2.7.7 Overige schulden en nog te betalen	835.565	311.985
TOTAAL PASSIVA		4.239.918	3.645.621

Tabel 5 Balans per 31 december 2019 na resultaatbestemming

2.2 Staat van baten en lasten

		Realisatie'19	Begroting'19	Realisatie'18
		€	€	€
<u>BATEN</u>				
Baten van particulieren	2.8.1	2.658.115	2.689.000	2.577.449
Baten van bedrijven		22.649	5.000	5.135
Baten van verbonden (int.) organisaties		125	0	7.000
Baten van subsidies van overheden		160.849	0	0
Totaal geworven baten		2.841.738	2.694.000	2.589.584
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	2.8.2	47	400	984
Totaal baten		2.841.785	2.694.400	2.590.568
<u>LASTEN</u>				
Besteed aan doelstellingen				
~ Fonds Proefdiervrij onderzoek		1.103.077	1.210.400	284.539
~ Overige Modules		188.430	455.200	148.874
~ Publiekscommunicatie		715.142	730.300	719.975
~ Communicatie Donateurs		254.463	332.800	229.577
Totaal besteed aan doelstellingen		2.261.112	2.728.700	1.382.965
Wervingskosten		611.340	575.100	564.980
Kosten beheer en administratie		91.098	80.600	81.795
Totaal lasten		2.963.550	3.384.400	2.029.740
Saldo voor financiële baten en lasten				
financiële baten en lasten	2.8.3	192.482	65.000	-47.437
Saldo van baten en lasten		70.717	-625.000	513.391

Tabel 6 Staat van baten en lasten 2017 en 2018

2.3 Resultaatbestemming

		Realisatie'19	Realisatie'18
Instandhoudingsreserve		112.538	-24.869
Bestemmingsreserve Projecten		0	600.00
Reserve financiering activa		-41.821	-46.945
Bestemmingsfondsen		0	-14.795
Saldo van baten en lasten		70.717	513.391

Tabel 7 Resultaatbestemming 2017 en 2018

2.4 Overzicht lastenverdeling

		BELEID		COMMUNICATIE			Werving baten	Beheer en administratie	Totaal 2019	Begroot 2019	Realisatie 2018
		Fonds Proefdiervrij Onderzoek	Overige modules	Publieks-campagne	Publieks-communicatie	Communicatie donateurs					
Verstrekte (project)bijdragen	2.9.1 Verstrekte (project)bijdragen	971.040	-	-	-	-	-	-	971.040	1.425.000	155.518
Communicatiekosten	2.9.2 Communicatiekosten	-	85.732	-	546.424	129.759	530.649	-	1.292.564	1.224.900	1.223.215
Personeelskosten	2.9.3 Personeelskosten	106.948	83.181	-	136.655	101.006	65.357	59.415	552.562	562.000	491.626
Huisvestingskosten	2.9.4 Huisvestingskosten	3.280	2.552	-	4.192	3.098	2.005	1.823	16.950	19.500	16.271
Kantoorkosten	2.9.5 Kantoorkosten	13.716	10.669	-	17.528	12.955	8.383	7.621	70.872	80.000	67.387
Algemene kosten	2.9.6 Algemene kosten	-	-	-	-	-	-	17.742	17.742	20.500	21.079
Afschrijvingen	2.9.7 Afschrijvingen	8.093	6.296	-	10.343	7.645	4.946	4.497	41.820	52.500	54.643
Totaal lasten		1.103.077	188.430	0	715.142	254.463	611.340	91.098	2.963.550	3.384.400	2.029.739
Gemiddeld aantal fte's 2019		1,74	1,22	0,00	2,52	1,65	0,78	0,78	8,70		
Gemiddeld aantal fte's 2018		1,74	1,10	0,00	2,45	1,34	0,63	0,63			7,90
Doelbestedingspercentage van de baten:											
Bestedingen aan doelstellingen/totale baten									79,57%	101,27%	53,38%
Doelbestedingspercentage van de lasten:											
Bestedingen aan doelstellingen/totale lasten									76,30%	80,63%	68,14%
Percentage wervingskosten:											
Wervingskosten/som van geworven baten									21,51%	21,35%	21,82%
Norm kostenbeheer en administratie:											
Kosten beheer en administratie/totale lasten									3,07%	2,38%	4,03%

Tabel 8 Lastenverdeling beleid, communicatie, fondsenwerving: Proefdiervrij verantwoordt 50% op het budget voorlichting. Onder de kosten die volledig onder 'Werving baten' worden verantwoord, vallen o.a.: bankkosten, kosten drukken combola's en de kosten van het relatiesysteem. Het relatiesysteem wordt voor 50% ten laste van het fondsenwervingsbudget verantwoord. De drukkosten ten behoeve van het magazine komen voor 20% ten laste van het fondsenwervingsbudget.

2.5 Kasstroomoverzicht

	2019	2018
Kasstroom uit activiteiten	€	€
Totaal Baten	2.841.785	2.590.568
Totaal Lasten	2.963.550	2.029.740
Exploitatieresultaat	-121.765	560.828
Afschrijvingen	41.820	54.643
Financiële baten en lasten	192.482	-47.437
Ongerealiseerde resultaten effecten	-197.785	60.467
Cash-flow	-85.248	628.501
<i>Mutaties in:</i>		
Vorderingen en activa	-12.787	372.719
Kortlopende schulden	532.580	-55.319
	519.793	317.400
Totaal kasstroom uit activiteiten	434.545	945.901
Kasstroom uit investeringen		
Investerings materiële vaste activa	0	-7.697
Investerings in beleggingen	-267.834	-1.189.197
Verkopen van beleggingen	257.111	1.099.703
Totaal kasstroom investeringen	-10.273	-97.191
Totaal kasstroom	424.272	848.710
Beginsaldo Liquide middelen	1.233.707	384.997
Totaal Kasstroom	424.272	848.710
Eindsaldo liquide middelen	1.657.979	1.233.707

Tabel 9 Kasstroomoverzicht

2.6 Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat

2.6.1 Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld op basis Richtlijn 650 voor “Richtlijn Fondsenwervende organisaties” van de Raad voor de jaarverslaglegging. Doel van deze richtlijn is inzicht te geven in de kosten van de organisatie en besteding van de gelden in relatie tot het doel waarvoor die fondsen bijeengebracht zijn. De jaarrekening is opgesteld in euro's. In de consolidatie zijn betrokken de Stichting AVS Proefdiervrij en de Anti-Vivisectie Stichting.

2.6.1.2 Vergelijkende cijfers

De cijfers over 2018 zijn waar relevant aangepast om vergelijkbaarheid met het verslagjaar mogelijk te maken.

2.6.2 Algemene grondslagen van waardering

Bij het opstellen van de jaarrekening is de Richtlijn Fondsenwervende organisaties gevolgd. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen de geamortiseerde kostprijs.

2.6.3 Fouterstel

In het boekjaar 2019 heeft er fouterstel plaatsgevonden inzake de boekwaarde van het pand. Dit ziet toe op het feit dat er in het verleden ook is afgeschreven over de grondwaarde (tot nihil). In boekjaar 2019 is de grond- en restwaarde berekend. Het fouterstel is in lijn met RJ 150 retrospectief verwerkt in de jaarrekening, waarbij het effect op balansposten en resultaat hieronder nader is weergegeven:

	2019	2018
	€	€
Pand		
Saldo voor fouterstel	355.290	382.620
Saldo na fouterstel	437.280	457.778
Effect	81.990	75.158
Reserve financiering activa		
Saldo voor fouterstel	384.960	433.613
Saldo na fouterstel	466.950	508.771
Effect	81.990	75.158
Effect resultaat	6.833	6.833

2.6.3 Materiële vaste activa

Waardering van de materiële vaste activa vindt plaats tegen aanschafwaarde, verminderd met lineaire afschrijvingen welke zijn gebaseerd op de verwachte economische levensduur.

De afschrijvingspercentages zijn als volgt:

Pand	4%
Inrichting	20%
Inrichting kantoor	20%
Kantoomachines (hardware)	33%
Software	33%

2.6.4 Effecten

Aandelen en obligaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. Gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten op ter beurze genoteerde aandelen worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

2.6.5 Reserves en fondsen

Reserves betreffen gelden ter vrije besteding van de stichting. Door het bestuur kunnen doelreserves worden aangehouden voor aanwending aan een specifiek doel. In 2019 is een bestemmingsreserve projecten gevormd om het gebrek aan doelbestedingen in 2018 en 2019 te laten zien en de extra uitgaven te ondervangen in 2020.

Fondsen betreffen gelden die besteed moeten worden in het kader voor de doelstelling waarvoor deze ter beschikking zijn gesteld. Dit betreft het niet bestede deel van toegekende donaties en andere fondsen.

2.6.6 Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva

De vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva zijn opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs; waardering geschiedt onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid, gebaseerd op een individuele beoordeling van de vorderingen. Subsidieverplichtingen zijn opgenomen op basis van een besluit ter zake, welke schriftelijk is kenbaar gemaakt aan de ontvanger van de subsidie.

2.6.7 Algemene grondslagen van resultaatbepaling

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de baten en alle hiermee verbonden kosten en andere aan het verslagjaar toe te rekenen lasten, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

2.6.8 Baten

De baten zijn gevormd door alle aan het verslagjaar toe te rekenen opbrengsten. Nalatenschappen worden opgenomen in het verslagjaar waarin de omvang van de nalatenschap betrouwbaar kan worden vastgesteld. Voorschotten worden verantwoord in het boekjaar waarin zij worden ontvangen. Giften in natura worden gewaardeerd tegen de reële waarde.

2.6.9 Lasten

Financiële baten en lasten betreffen de op de verslagperiode betrekking hebbende renteopbrengsten en -lasten.

2.6.10 Personeelsbeloning

Salarissen en sociale lasten worden toegerekend aan de verslagperiode waarin deze verschuldigd zijn, in overeenstemming met de arbeidsovereenkomsten.

2.6.11 Kostentoerekening

De verstrekte projectbijdragen worden honderd procent toegerekend aan Fonds Proefdiervrij Onderzoek. De algemene kosten worden voor honderd procent toegerekend aan beheer en administratie. De communicatiekosten worden verdeeld over de lastencategorieën Beleid, Communicatie en werving baten.

Jaarlijks worden de personeelsleden op basis van een planning verdeeld over de doelstellingen en de overige lasten.

Bij de verdeling is uitgegaan van de volgende verdeling van fte's (gemiddeld):

	fte's 2019	fte's 2018
Fonds Proefdiervrij onderzoek	1,74	1,74
Overige modules	1,22	1,10
Publiekscommunicatie	2,52	2,45
Communicatie Donateurs	1,65	1,34
Fondsenwerving	0,78	0,63
Beheer en administratie	<u>0,78</u>	<u>0,63</u>
Totaal	8,70	7,90

De norm voor kosten van beheer en administratie is gesteld op 3,5%.

2.7 Toelichting op de balans

2.7.1 Materiële Vaste activa						
Stand 1 januari 2019	Pand	Onderhoud	Software	Website	Hardware	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Aanschaf	683.250	135.657	22.520	65.405	2.721	887.033
Cumulatieve afschrijvingen	-300.630	-100.977	22.520	-50.609	-1.205	-453.421
Correctie m.b.t. fouterstel	75.158	0	0	0	0	75.158
	457.778	34.680	0	14.796	1.516	508.770
Mutaties boekjaar 2019						
Aanschaf 2019	0	0	0	0	0	0
Af: Afschrijvingen 2019	-20.498	-5.619	0	-14.796	-907	-41.820
	-20.498	-5.619	0	-14.796	-907	-41.820
Stand 31 december 2019						
Aanschaf	683.250	135.657	22.520	65.405	2.721	887.033
Cumulatieve afschrijvingen	-245.970	-106.596	22.520	-65.405	-2.112	-420.083
	437.280	29.061	0	0	609	466.950

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages: Pand 4%, onderhoud 20% en Software/website 33%. De materiële vaste activa worden ingezet in het kader van de bedrijfsvoering. Als gevolg van de explosieve waarde stijging van het onroerend goed de afgelopen twee jaar heeft Stichting Proefdiervrij een taxatie laten uitvoeren. Op grond van deze taxatie en het feit dat niet mag worden afgeschreven over de waarde van de grond (25% van de marktwaarde) heeft er een correctie plaatsgevonden in samenspraak met onze accountant.

Tabel 10 toelichting op de balans: Materiele vaste activa

2.7.2 Effecten				
Het verloop van de beleggingen kan als volgt worden weergegeven:				
	Aandelen	Obligaties	Totaal	
	€	€	€	
Saldo 1 januari 2019	766.115	747.011	1.513.126	
Aankopen	114.745	156.165	267.834	
Verkopen en uitlotingen	-153.212	-103.899	-257.111	
Koersresultaten	174.792	10.466	188.334	
Saldo 31 december 2019	902.441	809.743	1.712.184	
De opbouw van de post beleggingen ultimo boekjaar is als volgt:				
	2019	%	2018	%
Aandelen	902.441	52,7%	766.115	50,6%
Obligaties	809.743	47,3%	747.011	49,4%
	1.712.184	100%	1.513.126	100%

Tabel 11 Toelichting op de balans: Effecten

2.7.3 Vorderingen en activa		
	2019	2018
	€	€
Rente Obligaties	8.559	7.905
Te ontvangen nalatenschappen	269.539	324.198
Te ontvangen nalatenschappen AVS	44.903	50.823
Debiteuren	3.609	5.292
Te ontvangen bedragen	75.000	0
Overige vorderingen	0	0
Kruisposten	0	0
Voorraad verkoopartikelen	1.195	1.801
Saldo 31 december 2019	402.805	390.018

Tabel 12 Toelichting op de balans; Vorderingen en activa

2.7.4 Liquide middelen		
	2019	2018
	€	€
Kas	293	729
ING Bank	361.908	18.888
Triodos	799.951	788.079
Bank AVS	495.827	426.011
Saldo 31 december 2019	1.657.979	1.233.707
De liquide middelen zijn vrij opneembaar		

Tabel 13 Toelichting op de balans; Liquide middelen

2.7.5 Reserves en fondsen		
	2019	2018
	€	€
Continuïteitsreserve		
saldo per 1 januari 2019	1.000.000	1.000.000
Mutatie volgens resultaatbestemming	0	0
Saldo 31 december 2019	1.000.000	1.000.000
Voor dekking van risico's op korte termijn wordt een continuïteitsreserve aangehouden van 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. Daaronder wordt verstaan de kosten van eigen medewerkers, huisvestingskosten, kantoor- en administratiekosten, bestuurskosten en wervingskosten.		
	2019	2018
	€	€
Bestemmingsreserve		
Saldo per 1 januari 2019	500.000	500.000
Mutatie volgens resultaatbestemming	0	0
Saldo 31 december 2019	500.000	500.000
Om schommelingen in de inkomsten uit nalatenschappen en beleggingen op te vangen, wordt een bestemmingsreserve van € 500.000 aangehouden.		
	2019	2018
	€	€
Reserve financiering activa		
Saldo per 1 januari 2019	433.613	480.558
Correctie vermogen m.b.t. fouterstel	75.158	68.325
<i>Herkend saldo per 1 januari 2019</i>	<i>508.771</i>	<i>548.883</i>
Mutatie volgens resultaatbestemming	-41.821	-40.112
Saldo per 31 december 2019	466.950	508.771
	2019	2018
	€	€
Instandhoudingsreserve		
Saldo per 1 januari 2019	722.577	747.446
Mutatie volgens resultaatbestemming	112.538	-24.869
Saldo per 31 december 2019	835.115	722.577
De instandhoudingsreserve wordt aangehouden om de realisatie van de doelstellingen op lange termijn te waarborgen.		

	2019	2018
Bestemmingsreserve Projecten	€	€
Saldo per 1 januari 2019	600.000	0
Mutatie volgens resultaatbestemming	0	600.000
Saldo per 31 december 2019	600.000	600.000

De bestemmingsreserve projecten wordt aangehouden ter dekking van toekomstige projectbestedingen.

Tabel 14 Toelichting op de balans; Reserves en fondsen

2.7.6 Bestemmingsfondsen	Saldo per 1-1-19	Ontvangen	Bestedingen	Saldo per 31-12-19
	€	€	€	€
11.02 en 13.04 Plastinaten	2.288	0	0	2.288
15.01 Hartspiermodel	0	561	561	0
15.03 en 16.03 Living Biobank	0	5.120	5.120	0
15.04 en 16.04 Bloedvatenonderzoek	0	40	40	0
17.01 en 19.04 Alzheimer onderzoek	0	34.825	34.825	0
17.02 Leverziekten	0	115	115	0
17.03 Haarvaatjes op een chip	0	38	38	0
17.04 Virusonderzoek	0	185	185	0
18.01 Slokdarmkanker	0	5.148	5.148	0
18.02 Astma-onderzoek	0	500	500	0
18.03 Fred- Brandwondenstichting	0	1.006	1.006	0
19.01 Vital Tissue	0	23.732	23.732	0
19.02 Longonderzoek 2019	0	29.386	29.386	0
19.03 Botmetastase	0	31.698	31.698	0
18.04 Honden uit hartonderzoek-Passier	0	3.466	3.466	0
18.05 Honden uit hartonderzoek-Mummery	0	3.466	3.466	0
18.06 Honden uit hartonderzoek- De Vries	0	3.466	3.466	0
	2.288	142.750	142.750	2.288

Tabel 15 Toelichting op de balans; Bestemmingsfondsen

2.7.7 Overige schulden en nog te betalen	2019	2018
	€	€
Loonheffing	26.159	12.086
Verlofdagen	16.360	27.907
Accountantskosten	7.000	7.000
Beheerkosten/Bankkosten Triodos	0	0
Vaste bijdragen	0	0
Vooruit ontvangen bedragen	11.751	37.600
Crediteuren	116.486	148.256
Overige schulden en nog te betalen	24.883	79.136
projectverplichtingen op korte termijn	632.926	0
Kruisposten	0	0
Betalingen onderweg	0	0
Saldo 31 december 2018	835.565	311.985

Tabel 16 Toelichting op de balans; Overige schulden en nog te betalen

2.7.8 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Vruchtgebruik nalatenschappen

Bij 4 lopende nalatenschappen is er sprake van vruchtgebruik. Aangezien er geen betrouwbare inschatting kan worden gemaakt van de (verwachte) omvang van deze nalatenschappen zijn de baten niet verantwoord onder de baten uit nalatenschappen.

2.7.9 Gebeurtenissen na balansdatum

In paragraaf 1.2.4 hebben wij al aandacht besteed aan de gevolgen van de coronacrisis in hoofdlijnen op de werkzaamheden, financiën en de continuïteit van de organisatie. Het belangrijkste effect hebben wij ook al beschreven en dat is het niet werven van nieuwe donateurs d.m.v. straatwerving. Wij verwachten dat dit op termijn wel weer opgestart kan gaan worden. Hoe en wanneer is echter onzeker.

Anderzijds zetten wij op de overige kanalen extra in, zien wij nu nog geen verhoogde uitstroom en is de ontwikkeling rondom de giften onvoorspelbaar. Wij schatten in dat voor de komende 12 maanden ceteris paribus, ook als er geen mogelijkheid is nieuwe donateurs te werven, wij toch onze doelstellingen (zij het aangepast) kunnen realiseren en er ook geen gedwongen ontslagen hoeven te komen.

Het resultaat van Proefdiervrij is tot en met 2020-03 nog steeds positief. Dat kan mogelijk negatief worden gedurende 2020, maar ook dat moeten we afwachten en daar kunnen wij nog in sturen door de kosten te beperken waar mogelijk. Bovendien kunnen wij putten uit de continuïteitsreserve en instandhoudingsreserve. Hoe het vermogen zich gaat ontwikkelen is uiteraard ook onduidelijk. De aandelen en obligaties hebben een behoorlijke duikeling gemaakt. Daarentegen is de waarde van het pand behoorlijk gestegen. En dat staat vrij van hypotheek.

Wij zijn van mening dat onze liquiditeiten en vermogenspositie van voldoende omvang zijn om de continuïteit te waarborgen.

2.8 Toelichting op de baten

2.8.1 Baten van particulieren			
	Realisatie'19	Begroting'19	Realisatie'18
	€	€	€
Donaties en giften	2.161.383	2.234.000	2.058.930
Nalatenschappen Proefdiervrij	279.033	275.000	446.509
Nalatenschappen AVS	217.699	180.000	72.009
Overige baten eigen fondswerving	0	0	0
	2.658.115	2.689.000	2.577.449

Tabel 17 Toelichting op de baten; baten van particulieren

2.8.2 Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten			
	Realisatie'19	Begroting'19	Realisatie'18
	€	€	€
Verkoopartikelen			
Netto-omzet	1.197	900	664
Af: Kostprijs	-1.150	500	-276
Af: Afboeken oude voorraad	0		596
Bruto winst	47	400	984

Tabel 18 Toelichting op de baten; Baten als tegenprestatie voor levering producten en/of diensten

2.8.3 Financiële baten en lasten			
	Realisatie'19	Begroting'19	Realisatie'18
	€	€	€
Rente	10.343		15.718
Dividend	13.193		11.972
Gerealiseerde koersresultaten	21.256		-3.468
Ongerealiseerde koersresultaten aandelen	167.078		-51.896
Kosten beleggingen	-19.388		-19.764
	192.482	65.000	-47.437

Tabel 19 Toelichting op de baten; Financiële baten en lasten

Verschillenanalyse baten ten opzichte van de begroting

Baten van particulieren

Dit jaar is op de post 'donaties en giften' iets minder binnengekomen dan begroot, maar wel iets meer dan in 2018. De toename in nieuwe donateurs was minder groot dan voorzien, terwijl de uitstroom min of meer gelijk bleef. Door middel van nieuwe manieren van werven, gebruik van andere kanalen, zetten we in de toekomst hierop in.

Nalatenschappen

Bij Proefdiervrij is op deze post iets meer binnengekomen dan het voortschrijdende vijf jaar gemiddelde. De inkomsten uit erfenissen in 2019 bij de AVS zijn duidelijk meer dan het

voortschrijdende vijf jaar gemiddelde, door een grote nalatenschap. Voor 2020 worden nieuwe activiteiten gestart op vergroten van het aandeel schenken en nalaten.

2.9 Toelichting lasten

2.9.1 Verstrekte (project)bijdragen			
	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Diverse w.o. ZonMw	671.614		0
TNO	202.790		25.000
Overige fonds proefdiervrij onderzoek	96.636		130.518
	971.040	1.425.000	155.518

Tabel 19 Toelichting op de lastenverdeling; Fonds Proefdiervrij Onderzoek

2.9.2 Communicatiekosten			
	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Mediakosten	5.565		9.066
Telefoondiensten/door to door	921.385		865.687
Diverse wervingscampagnes	8.927		8.860
Druk- ontwerp- en advieskosten	8.504		12.503
Informatie aan donateurs	111.691		101.605
Internet/Sociale Media	40.694		71.638
Diverse projecten waaronder dierdonorcodicil	79.216		65.390
Kosten betalingsverkeer	43.782		43.731
Overige fondsenwerving (crowdfunding)	-		-
Overige kosten	72.800		44.736
	1.292.564	1.224.900	1.223.215

Tabel 21 Toelichting op de lastenverdeling; uitbesteed werk

2.9.3 Personeelskosten			
	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Salarissen	371.323	415.000	344.369
Pensioenlasten	26.198	15.000	28.530
Sociale lasten	77.168	83.000	82.480
Overige personeelskosten	19.478	20.000	16.160
Tijdelijke krachten	74.939	35.000	28.303
	569.106	568.000	499.842
Ziekengeld	-16.544	-6.000	-8.216
	552.562	562.000	491.627
Het gemiddeld aantal werknemers gedurende het boekjaar 2019 bedroeg 8,7 (in 2018 was dat 7,9)			

Tabel 22 Toelichting op de lastenverdeling; Personeelskosten

Bezoldiging Directie en Raad van Toezicht		
<i>Naam:</i> D. Weijers		
<i>Functie:</i> Directeur		
<i>Dienstverband:</i> Onbepaalde tijd		
<i>Uren:</i> 40 uur per week		
<i>Parttime percentage:</i> 100		
<i>Periode:</i> 1 jan t/m 31 dec		
	D. Weijers	D. Weijers
	2019	2018
	€	€
Jaarinkomen		
~ Bruto jaarloon	47.807	44.824
~ Vakantietoeslag	3.787	3.550
<i>Totaal jaarinkomen</i>	<i>51.594</i>	<i>48.374</i>
~ Eenmalige uitkeringen	0	0
~ Pensioenlasten	5.507	3.370
Totaal bezoldiging	57.101	51.744

Tabel 23 Toelichting op de lastenverdeling; bezoldiging directie en Raad van Toezicht

De leden van de Raad van toezicht ontvangen als zodanig geen bezoldiging. Een redelijke vergoeding voor de door hen ten behoeve van Proefdiervrij gemaakte kosten wordt op declaratiebasis verstrekt.

De Raad van Toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het beleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was 7 februari 2019. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning volgt Stichting AVS Proefdiervrij de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Stichting AVS Proefdiervrij vond plaats door de RvT. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 370 punten met een maximaal jaarinkomen van EUR 91.871 (1 FTE/12 mnd.). De voor de toetsing, aan de geldende maxima, relevante werkelijke jaarinkomen van de directie bedroeg in 2019 voor D. Weijers (1 FTE/12 mnd.): € 51.594. Deze beloning bleef binnen de geldende maxima. De belaste vergoedingen/bijtellingsen, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen.

2.9.4 Huisvestingskosten			
	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Onderhoudskosten Pand	9.528	12.000	10.030
Overige huisvestingskosten	7.422	7.500	6.241
	16.950	19.500	16.271

Tabel 24 Toelichting op de lastenverdeling; huisvestingskosten

2.9.5 Kantoorkosten			
	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Kantoor benodigdheden	371		640
Telefoonkosten	0		0
Reis-Verblijfkosten	4.464		4.617
Portokosten	3.406		2.363
Kopieerkosten	3.888		3.014
Huisstijl Items	15.950		16.207
Computer/Serverkosten	18.220		20.022
Vakliteratuur	13.499		10.905
Verzekeringen	5.222		4.068
Overige kantoorkosten	5.853		5.551
	70.872	80.000	67.387

Tabel 25 Toelichting op de lastenverdeling; kantoorkosten

2.9.6 Algemene kosten			
	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Accountant	15.858	15.000	17.581
Kosten Raad van Toezicht	0	1.000	701
Salarisadministratie	466	2.500	1.890
Div. Algemene kosten	970	2.000	907
Administratie AVS	448	0	0
	17.742	20.500	21.079

Tabel 26 Toelichting op de lastenverdeling; algemene kosten

2.9.7 Afschrijvingen			
	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
	€	€	€
Afschrijving kantoorpand	20.498	27.500	27.330
Afschrijving inrichting	5.619	5.000	4.627
Afschrijving hard- en software	907	5.000	885
Afschrijving website	14.796	15.000	21.802
	41.820	52.500	54.643

Tabel 27 Toelichting op de lastenverdeling: afschrijvingen

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages: Pand 4%, onderhoud 20% en Software/website 33%. De materiële vaste activa worden ingezet in het kader van de bedrijfsvoering. Als gevolg van de explosieve waarde stijging van het onroerend goed de afgelopen twee jaar heeft Proefdiervrij een taxatie laten uitvoeren. Op grond van deze taxatie en het feit dat niet mag worden afgeschreven over de waarde van de grond (25% van de marktwaarde) heeft er een correctie plaatsgevonden in samenspraak met onze accountant.

2.10 Ondertekening

Vastgesteld en goedgekeurd te 's-Gravenhage op 4 juni 2020.

Mevrouw D. Weijers
Bestuurder

De heer E. Hilders
Voorzitter raad van toezicht en portefeuille Financiën

Mevrouw H. Leenen,
Lid raad van toezicht, portefeuille Communicatie en Marketing

De heer T. De Cock Buning,
Lid raad van toezicht, portefeuille Wetenschap

Mevrouw E. Veenstra,
Lid raad van toezicht, portefeuille Personeel en Organisatie

Mevrouw M. Smid,
Lid raad van toezicht, portefeuille Communicatie en PR

3. OVERIGE GEGEVENS

3.1 Controleverklaring van de onafhankelijk accountant